

**HOTUBA YA WAZIRI WA NCHI,
OFISI YA MAKAMU WA RAIS AKIWASILISHA
BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
KWA MWAKA WA FEDHA 2016/17**

*January Yusuf Makamba (Mb.),
Waziri wa Nchi,
Muungano na Mazingira*

Dodoma

Mei, 2016

YALIYOMO

DIRA	iv
DHIMA	iv
MAJUKUMU YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS	iv
A. UTANGULIZI	1
B. UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/16 NA MALENGO YA MWAKA WA FEDHA 2016/17	5
I: HIFADHI YA MAZINGIRA	5
II: BARAZA LA TAIFA LA HIFADHI NA USIMAMIZI WA MAZINGIRA	38
III MASUALA YA MUUNGANO	49
IV: MASUALA YA UTAWALA NA MAENDELEO YA WATUMISHI	61
C. SHUKRANI NA HITIMISHO	64
D. MAOMBI YA FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA NA MAENDELEO	67

DIRA

Tanzania yenye Muungano imara na Mazingira safi, salama na endelevu.

DHIMA

Kuwa na ufanisi katika kuimarisha Muungano na kuongeza ushirikiano kwa masuala yasiyo ya Muungano na kuratibu usimamizi wa Mazingira ili kuboresha ustawi wa Watanzania.

MAJUKUMU YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS

Majukumu ya Ofisi ya Makamu wa Rais ni:-

- i. Kuratibu masuala ya Muungano;*
- ii. Kuratibu ushirikiano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar katika masuala yasiyo ya Muungano;*
- iii. Kuandaa na kusimamia utekelezaji wa Sera na Sheria ya Mazingira;*
- iv. Kusimamia shughuli za kila siku za Uendeshaji wa Idara zilizo chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais;*
- v. Kusimamia na kuendeleza watumishi wa Ofisi ya Makamu wa Rais; na*
- vi. Kufuatilia na kuratibu shughuli za Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira.*

A. UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria na ile iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira, ninaomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais kwa Mwaka wa Fedha 2015/16 na malengo na kazi zilizopangwa kutekelezwa Mwaka wa Fedha 2016/17. Aidha, ninaliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya fedha ya Ofisi ya Makamu wa Rais kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.
2. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa **Dkt. John Pombe Joseph Magufuli** kwa kuchaguliwa kwa ushindi wa kishindo kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania wa Awamu ya Tano. Aidha, ninampongeza, Mheshimiwa **Samia Suluhu Hassan** kwa kuchaguliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, akiwa ni mwanamke wa kwanza kushika wadhifa huu wa juu hapa nchini. Aidha, ninampongeza, Mheshimiwa **Dkt. Ali Mohammed Shein** kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Zanzibar. Kuchaguliwa kwao ni kielelezo thabiti cha imani kubwa waliyonayo wananchi kwa Chama cha Mapinduzi (CCM), katika kuongoza nchi na

kuleta maendeleo. Vilevile, ninampongeza Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa **Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.)**, kwa kuteuliwa na kuthibitishwa na Bunge hili Tukufu kushika wadhifa huo.

3. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kutumia fursa hii kukupongeza wewe Mheshimiwa **Job Yustino Ndugai (Mb.)**, kwa kuteuliwa na Chama cha Mapinduzi kugombea nafasi hii na hatimaye kuchaguliwa kwa kura nyingi kuliongoza Bunge hili. Ninampongeza pia Mheshimiwa **Dkt. Tulia Ackson Mwansasu (Mb.)**, kwa kuteuliwa na Rais kuwa Mbunge na kuchaguliwa kwa kura nyingi kuwa Naibu Spika wa Bunge hili. Aidha, ninawapongeza Wabunge wote waliopata ridhaa ya wananchi ya kuwawakilisha kwa kupigiwa kura katika Uchaguzi Mkuu wa Oktoba, 2015 na wale walioteuliwa na Mheshimiwa Rais na kupitia Viti Maalum.
4. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kutoa shukrani za pekee kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniamini na kunikabidhi majukumu ya kusimamia masuala ya Muungano na Hifadhi ya Mazingira. Kwa namna ya pekee ninapenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa **Luhaga Joelson Mpina (Mb.)** kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kuwa Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira.

5. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kuwashukuru kwa dhati Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa **Mohamed Omary Mchengerwa (Mb.)**, na Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa **Dkt. Peter Dalaly Kafumu (Mb.)**, kwa kupokea, kuchambua na kupitisha Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais ya Utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2015/16 na Malengo na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.
6. **Mheshimiwa Spika**, ninatoa shukrani nyingi kwa Mheshimiwa **Ally Salehe Ally (Mb.)**, Waziri Kivuli wa Muungano na Mazingira kwa ushauri wake katika maandalizi ya hoja hii kupitia Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria.
7. **Mheshimiwa Spika**, ninaomba kuungana na Waheshimiwa Wabunge wenzangu kutoa pole kwa ndugu, marafiki na wananchi kwa ujumla kwa kuondokewa na wapendwa wao na kupoteza mali kutokana na majanga ya mafuriko, moto, njaa, ajali za vyombo vya usafiri na magonjwa ya mlipuko. Majanga yote yaliyotokea ni pigo kwa ustawi wa Taifa letu.

8. **Mheshimiwa Spika**, Bunge lako limepokea Taarifa kuhusu Utekelezaji wa kazi za Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2015/16 na Mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa kipindi cha Mwaka 2016/17, zilizowasilishwa hapa Bungeni na Mheshimiwa **Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.)**, Waziri Mkuu; Mheshimiwa **George Boniface Simbachawene (Mb.)**, Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; Mheshimiwa **Angellah Jasmine Kairuki (Mb.)**, Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Utumishi na Utawala Bora; na Mheshimiwa **Dkt. Philip Isdory Mpango (Mb.)**, Waziri wa Fedha na Mipango. Hotuba zao zimetoa mwelekeo wa utekelezaji wa shughuli za Serikali ya Awamu ya Tano kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.
9. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kusema hayo, ninapenda kutoa maelezo ya utekelezaji wa kazi za Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16 na malengo kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.

B. UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/16 NA MALENGO YA MWAKA WA FEDHA 2016/17

10. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza majukumu yake Ofisi ya Makamu wa Rais imezingatia matakwa ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977, Dira ya Taifa ya Maendeleo, 2025, Mpango wa Taifa wa Maendeleo, Ilani ya Uchaguzi ya CCM, Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (Sustainable Development Goals - SDGs), MKUKUTA, Sera ya Taifa ya Mazingira ya Mwaka 1997 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2004 na Kanuni zake.

I: HIFADHI YA MAZINGIRA

11. *Mheshimiwa Spika*, ni dhahiri kwamba binadamu wanahitaji rasilimali adhimu za mazingira kwa maisha yao. Hata hivyo, matumizi yasiyo endelevu ya rasilimali za mazingira huleta majanga na kuhatarisha maisha ya binadamu. Hali na mwelekeo wa mazingira ya nchi yetu ni mbaya kiasi cha kuzorotesha jitihada za maendeleo na ustawi wa Watanzania kwa miaka mingi ijayo. Kutokana na uharibifu mkubwa wa mazingira unaoendelea nchini, asilimia **61** ya nchi yetu inatishiwa kuwa jangwa, ambapo kila mwaka tunapoteza hekta **372,000** au takriban ekari milioni moja za misitu. Matokeo yake ni kwamba

katika miaka **10** iliyopita nchi yetu imepoteza eneo la misitu linalolingana na ukubwa wa nchi ya Rwanda. Kasi ya upoteaji wa misitu inazidi kuongezeka mwaka hadi mwaka. Asilimia **90** ya nishati inayotumika nchini inatokana na misitu. Dar es Salaam peke yake hutumia magunia **200,000** hadi **300,000** ya mkaa, yenye wastani wa kilo **50** kwa mwezi.

12. ***Mheshimiwa Spika***, kutokana na uharibifu mkubwa wa mazingira katika miaka ya hivi karibuni, vyanzo vingi vya maji vimeharibiwa, mvua zimekuwa hazitabiriki, ukame unaongezeka kwenye maeneo mengi, rutuba ya ardhi imepungua, maporomoko ya ardhi katika maeneo ya milima yameongezeka, mafuriko yanaharibu miundombinu na mali na kupoteza maisha ya watu. Utafiti umebaini kuwa kila mvua inapopungua kwa asilimia **10**, pato la Taifa linalotokana na kilimo hupungua kwa asilimia **2**. Makisio ya kitaalam yanabainisha kuwa joto la dunia likiongezeka hadi nyuzijoto **2** za sentigredi juu ya wastani, mavuno ya mahindi hupungua kwa asilimia **13** na mavuno ya mpunga hupungua kwa asilimia **17**.
13. ***Mheshimiwa Spika***, uharibifu wa mazingira unaathiri kila sekta ya uchumi na maisha ya Watanzania. Kukiwa na uvamizi wa vyanzo vya maji, huduma ya maji kwa Watanzania inaathirika; kukiwa na mafuriko kila mwaka,

miundombinu inaharibika na fedha nyingi zinatumiwa kuirekebisha; kunapokuwa na ukame, uzalishaji wa umeme unapungua na kuathiri uzalishaji viwandani, mavuno ya mazao ya kilimo yanapungua na malisho ya mifugo yanatoweka na kuongeza umaskini wa wafugaji na wakulima; na ustawi wa wanyamapori unakuwa mashakani na kuathiri utalii; kukiwa na uvuvi haramu wa kutumia mabomu, samaki hawazaliani tena katika maeneo husika na kuathiri maisha ya wavuvi na ubora wa fukwe unapungua; kukiwa na udhibiti mbovu wa taka nguvu na majitaka, na kukiwa uzalishaji wa moshi na utiririshaji wa maji ya sumu kutoka viwandani na migodini, afya za wananchi zinaathirika. Kwa kifupi, hakuna sekta yoyote ya kiuchumi na kijamii isiyoathiriwa na uharibifu wa mazingira. Kwa msingi huo, bila kuwekeza katika hifadhi ya mazingira, jitihada za uwekezaji katika sekta nyingine za kiuchumi na kijamii hazitazaa matunda tunayotarajia. Kwa msingi huo, Serikali ya Awamu ya Tano, kuanzia Mwaka wa Fedha wa 2016/17, imedhamiria kuyaweka masuala ya mazingira kama sehemu ya mhimili wa ajenda ya uchumi na maendeleo ya Taifa letu.

14. **Mheshimiwa Spika**, katika kukabiliana na uharibifu wa mazingira pamoja na changamoto nyingine zinazoikabili sekta hii, Ofisi imeendelea kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria, Mikakati na Mikataba ya Kimataifa ya Mazingira, pamoja na utoaji wa Elimu kwa umma kuhusu Mazingira.

Hatua hizi zinalenga kuwa na matumizi endelevu ya rasilimali ili kuleta maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16 yafuatayo yamefanyika:-

a) Sera ya Taifa ya Mazingira

Mapitio ya Sera ya Taifa ya Mazingira

15. **Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua kuwa Sera imara ni nyenzo muhimu ya kukabiliana na uharibifu wa mazingira, na kwa kuwa Sera ya Mazingira ya Mwaka 1997 imepitwa na wakati, Ofisi imeendelea kuipitia Sera hiyo kwa kuendesha warsha tano (5) za kikanda nchini, ili kuwezesha wadau, hususan kutoka Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kutoa maoni yao. Warsha hizi zilifanyika katika Kanda za **Ziwa** (Mwanza, Shinyanga, Simiyu, Geita, Mara na Kagera); **Kaskazini** (Arusha, Kilimanjaro, Tanga na Manyara); **Kati** (Dodoma, Singida, Tabora na Kigoma); **Mashariki** (Mtwara, Dar es Salaam, Morogoro, Pwani na Lindi); na **Nyanda za Juu Kusini** (Mbeya, Iringa, Katavi, Ruvuma, Njombe na Rukwa). Kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inatarajia kukamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Mazingira kwa kushirikiana na wadau wa mazingira. Tunatarajia chapisho la Sera mpya litakamilika kabla ya Mkutano ujao wa Bunge la Bajeti.

Kampeni ya Kitaifa ya Upandaji Miti

16. **Mheshimiwa Spika**, uhamasishaji wananchi kushiriki katika kampeni ya upandaji miti na Tuzo ya Rais ya Kuhifadhi Vyanzo vya Maji, Kupanda na Kutunza miti umeendelea kufanyika katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16. Halmashauri za Wilaya zimeendelea kupanda miti isiyopungua milioni **1.5** kila mwaka na kuwasilisha taarifa za utekelezaji Ofisi ya Makamu wa Rais. Taarifa na takwimu za upandaji miti nchini katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2014/15 zinaonesha kuwa miti **264,177,045** ilipandwa na kati ya hiyo miti **211,204,160** imestawi. Miti iliyostawi ni sawa na asilimia **90** ya miti yote iliyopandwa. **Kiambatisho** ni Taarifa za Upandaji Miti kwa kila Mkoa.

17. **Mheshimiwa Spika**, ninapenda kuzipongeza Halmashauri ambazo zimefanya vizuri katika kampeni hii kwa kustawisha miti kwa zaidi ya asilimia **90**. Halmashauri zilizopanda miti na kustawi kwa zaidi ya asilimia **90** ni **39** ambazo ni Halmashauri ya: Namtumbo, Manispaa ya Songea, Songea Vijijini, Nyasa, Manispaa ya Moshi, Iringa, Mufindi, Nachingwea, Ludewa, Mji wa Njombe, Makete, Makambako, Wanging'ombe, Ulanga, Manispaa ya Morogoro, Misenyi, Uyui, Meru, Monduli, Ngorongoro, Manispaa ya Nyamagana, Sengerema, Kwimba, Misungwi, Ilemela, Magu, Ukerewe, Manispaa

ya Sumbawanga, Sumbawanga vijijini, Kalambo, Nkasi, Iramba, Mtwara vijijini, Tandahimba, Temeke, Geita, Biharamulo, Bukoba vijijini na Manispaa ya Bukoba. Hata hivyo, kumekuwa na changamoto ya uhakika wa takwimu hizi za upandaji miti. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi kwa kushirikiana na TAMISEMI itaendelea kufuatilia iwapo miti iliyoelekezwa kupandwa, imepandwa na kustawi.

18. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhamasisha wananchi kuhifadhi mazingira, Ofisi imeendelea kuratibu mashindano ya Tuzo ya Rais ya Kuhifadhi Vyanzo vya Maji, Kupanda na Kutunza Miti, kwa kuhimiza Mikoa kuwahamasisha wananchi katika maeneo yao kushiriki mashindano haya. Lengo la Tuzo hii ni kuhamasisha na kutoa motisha kwa jamii ili kuendelea kushiriki katika shughuli za kuhifadhi mazingira. Tuzo hii hutolewa kila baada ya miaka miwili (**2**) wakati wa kilele cha Siku ya Mazingira Duniani. Kwa kuwa mwaka huu Tuzo hii haitatolewa kitaifa tunaelekeza kila Mkoa kuwatambua washindi wa Tuzo hii wakati wa kilele cha maadhimisho ya Siku ya Mazingira Duniani tarehe 5 Juni, 2016 kulingana na utaratibu watakaopanga.

Mkakati Mpya wa Kupanda na Kutunza Miti

19. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi kwa kushirikiana na wadau imeandaa Mkakati wa Taifa wa Upandaji na Utunzaji Miti. Mkakati huu ni wa miaka mitano (2016 hadi 2021) na unakadiriwa kugharimu Shilingi bilioni **105.2**. Madhumuni ya Mkakati huu ni kuimarisha na kuboresha kampeni ya upandaji miti nchini. Mkakati huu mpya na mkubwa umezingatia kurekebisha changamoto zilizojitokeza katika kampeni zilizopita. Aidha, masuala mengine yatakayozingatiwa ni uhamasishaji wa matumizi ya gesi asili, tungamotaka na vitofali vya tungamotaka (biomass briquettes) na biogesi badala ya kuni na mkaa; na utoaji wa motisha kwa watumiaji wa nishati mbadala.
20. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itasimamia na kuratibu Kampeni ya Taifa ya Upandaji Miti na utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Upandaji Miti (2016 hadi 2021). Katika Mkakati huu mpya kila kijiji, kitongoji, mtaa, kaya na kila taasisi itapewa lengo la upandaji miti. Tutashindanisha shule na vijiji katika upandaji na ukuzaji wa miti na tutatoa zawadi nono. Maeneo ya wazi ya Serikali yatapandwa miti. Tutarahisisha upatikanaji wa mbegu na miche. Kupitia Ofisi ya Rais TAMISEMI, sheria ndogo zitaandaliwa na Serikali za Mitaa kulazimisha upandaji wa miti. Dhamira yetu ni kuibadilisha Tanzania kuwa ya kijani. Tutahimiza pia mashamba ya miti ya kibiashara kwa watu binafsi.

Mipango na Mikakati ya Kitaifa ya Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira

21. ***Mheshimiwa Spika***, katika jitihada za kusimamia hifadhi ya mazingira, Ofisi imeendelea kuratibu na kuhamasisha utekelezaji wa Mipango na Mikakati ya Kitaifa ya Kuhifadhi Mazingira. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Mpango kazi wa Taifa wa Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira wa 2013 hadi 2018, ambao unaelekeza hatua za utekelezaji katika kukabiliana na changamoto za mazingira kwa kila mdau, umesambazwa kwa Watendaji wa Mikoa yote na Wizara Tanzania Bara, ili wauhishe katika mipango yao ya maendeleo. Aidha, Mkakati wa Taifa wa Hifadhi ya Bioanuai (2015-2020) umekamilika. Vilevile, Ofisi imeendelea kuhimiza utekelezaji wa Mkakati wa Kitaifa wa Kuhifadhi Mazingira ya Ardhi na Vyanzo vya Maji (2006), na Mkakati wa Kitaifa wa Hatua za Haraka za Kuhifadhi Mazingira ya Pwani, Bahari, Maziwa, Mito na Mabwawa (2008).

22. ***Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kusambaza kwa wadau kwa ajili ya utekelezaji mipango na miongozo kama ifuatavyo: Mpango wa Mbinu Bora za Usimamizi Endelevu wa Ardhi za Mwaka 2014; Taarifa ya Hali ya Uharibifu wa Ardhi nchini ya Mwaka 2014; na Mwongozo wa Kuhuisha Programu ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame katika Sera, Mipango na Programu za Kisekta chini ya Programu ya Taifa

ya Kupambana na Kuenea kwa hali ya Jangwa na Ukame (National Action Programme to Combat Desertification Plan – NAP) ya Mwaka 2014 hadi 2018. Aidha, Mkakati wa Mabadiliko ya Tabianchi wa Mwaka 2012, umeendelea kuiwezesha Tanzania kutekeleza miradi ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi na kupunguza gesijoto nchini.

23. ***Mheshimiwa Spika***, kwa Mwaka wa Fedha wa 2016/17, Ofisi itaendelea kuhamasisha utekelezaji wa Mipango na Mikakati hiyo na kuhamasisha wadau kutenga fedha za kutekeleza Mipango hiyo.

b) Utekelezaji wa Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004

Taarifa ya Hali ya Mazingira Nchini

24. ***Mheshimiwa Spika***, kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004, Taarifa ya Hali ya Mazingira Nchini, inatakiwa kutolewa kila baada ya miaka miwili (2). Taarifa ya Pili ya Hali ya Mazingira iliyotolewa mwaka 2014 imeonesha kujitokeza kwa changamoto mpya za mazingira, ikiwa ni pamoja na vifaa vya umeme na kielektroniki, viumbe vamizi vigeni, viumbe vilivyofanyiwa mabadiliko ya kijenetiki, mabadiliko ya tabianchi na biofueli. Aidha, pamoja na juhudi zinazofanywa na Serikali na wadau wengine, Taarifa imebaini kuendelea kuwepo kwa uharibifu wa mazingira nchini. Hii inatokana na ongezeko la idadi ya watu, uelewa mdogo wa wananchi, matumizi ya rasilimali yasiyo endelevu na umaskini.

25. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 nakala za Taarifa zaidi ya **2,000** zimesambazwa kwa watendaji ngazi ya Mkoa na Taifa na vipeperushi vya Taarifa zaidi ya **3,000** vimegawiwa kwa wananchi. Katika kipindi hiki, elimu na uhamasishaji wa umma kuhusu kukabiliana na changamoto za mazingira imetolewa kupitia fursa zilizojitokeza ikiwa ni pamoja na warsha. Aidha, katika kipindi hiki tumefanya mawasiliano na Mikoa na Wizara kwa lengo la kuwakumbusha kuandaa taarifa za Hali ya Mazingira kwa Mikoa na Wizara na kuziwasilisha kwa majumuisho. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kutoa elimu na kuhamasisha jamii na watendaji kuchukua hatua zilizobainishwa kukabiliana na changamoto za mazingira. Vilevile, Ofisi itaandaa na kuchapisha Taarifa ya Tatu ya Hali ya Mazingira kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira.

Mfuko wa Taifa wa Mazingira

26. **Mheshimiwa Spika**, Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004, kifungu cha 213 (1), inaanzisha Mfuko wa Mazingira ili kuwe na vyanzo endelevu vya fedha za kutekeleza masuala ya hifadhi ya mazingira. Hata hivyo, tangu mwaka 2004 Mfuko huo haukuwahi kutengewa fedha na kutimiza majukumu yake ya kugharamia shughuli za hifadhi ya mazingira. Ofisi inadhamiria kwamba Mfuko huu uanze na ndio uwe mwezeshaji mkuu wa shughuli za hifadhi ya mazingira nchini. Tunataka

tuwe na Mfuko wenye uwezo mkubwa wa kusaidia Taifa kugharamia hifadhi ya mazingira. Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekamilisha taarifa ya maeneo ya vyanzo na viwango vya fedha kwa ajili ya Mfuko. Kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, tunatarajia kwamba vyanzo hivi vitakubaliwa na kuuwezesha Mfuko kuanza.

27. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha wa 2016/17, ili kutimiza majukumu yake ya msingi ya hifadhi, ulinzi na usimamizi wa mazingira, Mfuko wa Taifa wa Mazingira utahitaji takribani Shilingi bilioni **100**. Fedha hizo zitatumika kwa kufanya yafuatayo:

- Kufanya ufuatiliaji, utafiti, tathmini na uchambuzi wa hali ya uharibifu wa mazingira;
- Kugharamia Mkakati wa Serikali wa Upandaji na Utunzaji wa Miti wa 2016-2021;
- Kugharamia miradi ya kuhifadhi vyanzo vya maji, mito mikubwa na mifumo nyeti ya ikolojia nchini;
- Kusaidia jamii zilizoathirika na uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya tabianchi;
- Kujenga uwezo wa Taifa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi;
- Kujenga uwezo wa taasisi za umma ikiwemo NEMC, kusimamia hifadhi ya mazingira nchini;
- Kuwezesha uwepo wa Maafisa na Kamati za Mazingira katika ngazi za Vijiji, Mitaa na Halmashauri kama Sheria ya Mazingira

inavyoelekeza;

- Kusaidia mafunzo ya wataalam wa kusimamia hifadhi ya mazingira nchini;
- Kujenga mifumo wa kitaasisi itakayowezesha uratibu muafaka wa masuala ya mazingira.
- Kuwezesha kujenga uchumi wa nishati mbadala kwa kuendeleza matumizi ya nishati mbadala kama vile biogesi, vitofali vya tungamotaka na gesi asili iliyosindikwa (CNG) ili kupunguza kwa kiasi kikubwa matumizi ya mkaa na kuni kwa ajili ya kupikia;
- Kugharamia uendeshaji wa mashindano ya kuhifadhi mazingira na kutoa tuzo kwa taasisi, jamii na halmashauri zitakazoshinda; na
- Kugharamia utoaji wa elimu ya mazingira kwa umma.

Mifuko ya Plastiki

28. ***Mheshimiwa Spika***, mifuko ya plastiki imekuwa ni changamoto kubwa ya mazingira. Kwa sehemu kubwa mifuko hii hutolewa bure na inasambaa, kuchafua mandhari na kuziba mifereji hivyo kusababisha athari kubwa kwa mazingira. Asilimia kubwa ya uchafu kwenye mito, maziwa na fukwe za bahari ni mifuko ya plastiki. Kama Bunge lako Tukufu lilivyoarifiwa katika Hotuba ya Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekamilisha kanuni mpya za mifuko ya plastiki zinazorekebisha viwango vya unene unaoruhusiwa kutoka

Maikroni **30** kwenda Maikroni **50**. Kanuni hizi tayari zimesainiwa na kupewa Tangazo la Serikali Nambari **271** ya Mwaka 2015 na kutolewa katika Gazeti la Serikali Nambari **29**, la tarehe 17 Julai, 2015. Hivyo, mifuko yenye unene chini ya maikroni **50** hairuhusiwi kuzalishwa, kuingizwa wala kutumika nchini.

29. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuelimisha wadau kuhusu umuhimu wa kudhibiti taka za mifuko ya plastiki na kukuza matumizi ya mifuko mbadala. Aidha, Ofisi itaendelea kusimamia utekelezaji wa Kanuni mpya ya mifuko ya plastiki na mwelekeo ni kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki. Vilevile, Ofisi inaendesha majadiliano ndani ya Serikali na baadaye na wadau kuhusu dhamira ya kuchukua hatua ya kupiga marufuku moja kwa moja matumizi ya mifuko hii nchini.

Udhibiti wa Kelele na Mitetemo

30. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi kwa kuwashirikisha wadau imeandaa Kanuni za kudhibiti Kelele na Mitetemo. Kanuni hizi zinalenga kudhibiti na kupunguza tatizo la kelele na mitetemo kutoka katika maeneo kama vile kumbi za starehe (ikiwa ni pamoja na baa), viwandani, matangazo, vyombo vya usafiri, nyumba za ibada na migodini. Ofisi itaendelea kuelimisha umma kuhusu umuhimu wa Kanuni hizi na utekelezaji wake.

Usafi wa Mazingira Nchini

31. **Mheshimiwa Spika**, jukumu la usafi wa mazingira katika miji yetu lipo chini ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa. Hata hivyo, Ofisi inashirikiana na wadau kutatua changamoto za uchafuzi wa mazingira utokanao na uteketezwaji na utupwaji ovyo wa taka ngumu, utiririshaji wa majitaka na uchafuzi wa hewa unaosababishwa na mitambo ya uzalishaji viwandani na shughuli nyingine. Katika kutimiza dhamira hiyo Ofisi imetekeleza yafuatayo:- Kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI, imeandaa muundo wa Idara ya Hifadhi ya Mazingira na Udhhibiti wa taka ngumu katika Halmashauri; Imerasimisha kila Jumamosi ya mwisho wa mwezi kuwa ni siku ya usafi wa mazingira nchini; na kuhamasisha sekta binafsi na jamii ili kuwekeza katika shughuli/fursa zitokanazo na uzalishaji wa taka kama vile utengenezaji wa mboji, biashara ya hewa ukaa na uzalishaji wa umeme. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kushirikiana na wadau kuelimisha umma kuhusu utunzaji na usafi wa mazingira na kuwekeza katika matumizi muafaka ya taka.

Tathmini ya Athari Kwa Mazingira

32. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi imeendelea kusimamia na kuhakikisha kwamba Miradi ya uwekezaji inayotakiwa kisheria kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira inafanya hivyo ili iwe endelevu na yenye kuleta tija. Katika Mwaka wa Fedha

2015/16, Ofisi ilipokea kutoka katika Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira, Miradi **841** ya uwekezaji ikiomba kupatiwa cheti cha mazingira na kati ya hiyo, Miradi **628** ilikidhi vigezo vya uwekezaji endelevu na hifadhi ya mazingira na kukubaliwa. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itajenga uwezo wa kuhakikisha kwamba Miradi yote inafanyiwa Tathmini ya Athari Kwa Mazingira - TAM. Dhamira ya Ofisi ni kuhakikisha kwamba zoezi la TAM linafanywa kwa ufanisi ili kutokuwa chanzo cha ucheleweshaji wa miradi ya uwekezaji.

c) Elimu kwa Umma kuhusu Hifadhi ya Mazingira

33. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, elimu ya mazingira imeendelea kutolewa kwa kutumia Vyombo vya Habari, machapisho, vipeperushi na warsha. Katika kipindi hiki, Mipango na Mikakati ya mazingira imesambazwa kwa Maafisa mazingira wa Mikoa kwa kutumia fursa zinazopatikana zikiwemo warsha za kikanda za kupitia Sera ya Taifa ya Mazingira. Aidha, Tamko la maadhimisho ya Siku ya Mazingira Afrika, lililolenga kuelimisha na kuwakumbusha wananchi na Watendaji wajibu wao katika usafi na kutunza mazingira, lilitolewa tarehe 25 Februari, 2016 kwenye vyombo vya Habari. Mikoa **11** ilitekeleza maadhimisho ya Siku ya Mazingira Afrika na kuwasilisha taarifa

zao. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kutoa Elimu kwa Umma kuhusu Hifadhi na usimamizi wa Mazingira kwa kutumia Vyombo vya Habari, hotuba na Matamko ya viongozi na kusambaza vipeperushi.

d) Utekelezaji wa Mikataba ya Mazingira

Mkataba wa Kimataifa wa Hifadhi ya Bioanuai

34. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi imeendelea kushirikiana na wadau kutekeleza malengo ya Mkataba huu ambayo ni: Kuhifadhi bioanuai; Kuwa na matumizi endelevu ya Bioanuai; na kuwa na mgawanyo sahihi wa faida zitokanazo na rasilimali za kijenetiki. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imetekeleza yafuatayo: Kukamilisha mapitio ya Mkakati na Mpango Kazi wa Taifa wa Hifadhi ya Bioanuai (National Biodiversity Strategy and Action Plan) wa mwaka 2015 hadi 2020. Mkakati umebainisha changamoto na hatua za kipaumbele katika hifadhi ya bioanuai. Aidha, Mkakati umetafsiriwa kwa Kiswahili.
35. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekusanya maoni ya wadau ili kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya Nagoya ya Mkataba wa Bioanuai inayohusu Upatikanaji na Mgawanyo Sahihi wa Faida Zitokanazo na Matumizi ya Rasilimali za Kijenetiki (The Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of the Benefits

Arising from their Utilisation to the Convention on Biological Diversity). Vilevile, Ofisi ilikusanya maoni ya wadau ili kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya Ziada ya Nagoya Kuala-Lumpur, inayohusu Uwajibikaji Kisheria na Fidia Dhidi ya Athari zitokanazo na Matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa (Nagoya-Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress to the Cartagena Protocol on Biosafety). Katika kipindi hiki, Ofisi kwa kushirikiana na wadau iliendesha warsha kwa wajumbe wa Mamlaka Mahiri (Competent Authorities) za Wizara za kisekta, zinazosimamia matumizi salama ya bioteknolojia ya kisasa nchini na Wajumbe wa Kamati ya Kitaifa ya Ushauri ya Mazingira, ili kukuza uelewa kuhusu suala hili. Aidha, nimeteua wajumbe wa Kamati ya Kitaifa ya Usimamizi wa Matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa na nimezindua Kamati hii, tarehe 2 Machi, 2016.

36. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inatarajia kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya Nagoya na Itifaki ya Ziada ya Nagoya Kuala-Lumpur. Aidha, Ofisi itachapisha na kusambaza Taarifa ya Tano ya utekelezaji wa Mkataba wa Bioanuai na Mkakati na Mpango Kazi wa Taifa wa Hifadhi ya Bioanuai kwa Kiswahili na Kiingereza. Vilevile, Ofisi itaendelea kushirikiana na wadau kuelimisha na kuhamasisha utekelezaji wa Mkakati na Mpango Kazi huo wa Kitaifa wa 2015 hadi 2020.

Mkataba wa Nairobi

37. **Mheshimiwa Spika**, Mkataba huu unahusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi unatekelezwa kwa kushirikisha nchi **10** zilizoko magharibi ya Bahari ya Hindi. Nchi hizo ni Kenya, Komoro, Madagaska, Mauritius, Msumbiji, Shelisheli, Somalia, Re-Union, Jamhuri ya Afrika ya Kusini na Tanzania. Katika Mwaka wa Fedha wa 2015/16, Ofisi imekusanya maoni ya wadau kwa ajili ya taratibu za kuridhia: Marekebisho ya Mkataba wa Nairobi na Itifaki ya Udhubiti wa Uchafuzi wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi na kutokana na vyanzo na shughuli zinazofanyika nchi kavu.
38. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi kwa kushirikiana na UNEP na Nchi Wanachama imekamilisha Taarifa ya Kikanda ya Hali ya Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi. Taarifa inaonesha uharibifu mkubwa wa mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani wa eneo la Magharibi ya Bahari ya Hindi. Kwa upande wa Tanzania taarifa hii imeonesha uharibifu mkubwa wa matumbawe unaosababishwa na shughuli za kibinadamu hasa uvunaji wa matumbawe kwa ajili ya kutengeneza chokaa, uvuvi haramu wa kutumia baruti na mabadiliko ya tabianchi. Aidha, taarifa imeonesha kuwa uchafuzi wa bahari kutokana na shughuli zinazofanyika nchi

kavu (Land-based activities) umechangia katika kuathiri bioanuai za bahari. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17 Ofisi imeratibu utekelezaji wa Mkataba wa Nairobi kwa kukamilisha taratibu za kuridhia Marekebisho ya Mkataba wa Nairobi na Itifaki yake.

Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi

39. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kuratibu utekelezaji wa Mradi wa Kujenga Uwezo wa Jamii za Pwani ya Bahari ya Hindi ili kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi kutokana na kuongezeka kwa usawa wa bahari (sea level rise). Mradi huu unatekelezwa katika Wilaya za Bagamoyo, Rufiji, Pangani; na Zanzibar. Katika kipindi hiki kazi zifuatazo zimefanyika: Kuwezesha Halmashauri ya Wilaya ya Rufiji kupanda hekta **70** za mikoko katika eneo la Nyamisati ili kuzuia mmomonyoko; Kukamilisha upembuzi yakinifu wa mradi wa uchimbaji visima na ujenzi wa mifumo ya kuvuna maji ya mvua katika Pwani ya Wilaya ya Bagamoyo, Kukamilisha upembuzi yakinifu wa mradi wa kujenga kuta katika kingo za Bahari za Pangani - Tanga, Kisiwa Panza - Pemba na makinga maji (groynes) Kilimani-Unguja; Kutoa mafunzo kwa maafisa wa Halmashauri za Wilaya zinazotekeleza mradi huu kuhusu tathmini ya athari za mabadiliko ya tabianchi; na Kuanzisha mtandao wa asasi za jamii zinazojishughulisha na mabadiliko ya tabianchi katika maeneo ya

mradi na kukuza uelewa wa jamii. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa miradi iliyotajwa katika maeneo hayo.

40. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Mradi wa Kuhimili Athari za Mabadiliko ya Tabianchi katika Maeneo ya Pwani ya Dar es Salaam umetekeleza kazi zifuatazo: Kuajiri wataalam elekezi wa kuboresha matumbawe na kuendelea kupanda mikoko katika fukwe za Dar es Salaam; Kukamilisha upembuzi yakinifu kuhusu ukarabati na uimarishaji miundombinu ya maji ya mvua (storm water) katikati ya Jiji la Dar es Salaam na ukuta kwenye ukingo wa Bahari wa Barabara ya Barack Obama na Kigamboni katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere. Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa la Huduma za Miradi (United Nations Office for Project Services - UNOPS) ipo katika hatua za mwisho za kutafuta wakandarasi wa ujenzi wa ukuta katika kingo za bahari za Barabara ya Barack Obama na Kigamboni, na ujenzi wa miundombinu ya maji ya mvua katika baadhi ya maeneo ya Jiji la Dar es Salaam.
41. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa mradi na kazi zifuatazo: Ukarabati na uimarishaji wa ukuta katika kingo za Bahari katika maeneo ya Barabara ya Barack Obama na Kigamboni

katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere; Ukarabati wa miundombinu ya maji ya mvua (storm water) katika Jiji la Dar es Salaam; Kuboresha na kukarabati matumbawe yaliyoharibika katika maeneo ya Sinda; Upandaji wa mikoko katika maeneo yaliyoharibika katika maeneo ya Daraja la Salenda, Kunduchi, Mweni na Ununio katika jiji la Dar es Salaam; na Kusambaza majiko banifu kwa kaya **1,500** katika Manispaa za Ilala, Kinondoni na Temeke.

42. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 Ofisi kwa kushirikiana na wadau iliandaa mradi wa kujenga uwezo wa kutekeleza shughuli za mabadiliko ya tabianchi zinazofadhiliwa na Mfuko wa Mabadiliko ya Tabianchi (Green Climate Fund- GCF). Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na wadau iliandaa na kuwasilisha miradi mitatu (**3**) kwa ajili ya ufadhili wa Mfuko huo. Miradi hiyo inahusu upatikanaji wa maji ya uhakika katika Mkoa wa Simiyu iliyoandaliwa na Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (KfW); na Miradi miwili (**2**) ya nishati jadidifu (renewable energy) na nishati mbadala (Alternative energy) inayoandaliwa kwa kushirikiana na Wizara ya Nishati na Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaanza kujenga uwezo wa kitaasisi kwa ajili ya kutekeleza shughuli za mabadiliko ya tabianchi.

43. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Mwaka 2015/16, Ofisi imeendelea kutekeleza shughuli za Mkataba wa Mabadiliko ya tabianchi kwa kuzingatia Mkakati wa Taifa wa Mabadiliko ya Tabianchi wa mwaka 2012. Moja ya majukumu muhimu ilikuwa ni kuongoza nchi katika maandalizi ya Mkataba mpya wa Mabadiliko ya Tabianchi (The Paris Agreement) uliofikiwa huko Paris, Ufaransa tarehe 12 Desemba, 2015 katika Mkutano wa **21** wa nchi wanachama wa Mkataba huo (COP 21), ambapo Tanzania ilishiriki. Mkataba huu unatarajia kuanza kutekelezwa baada ya mwaka 2020 ambapo nchi **55** zinazozalisha asilimia **55** za gesijoto duniani zitakaporidhia.
44. **Mheshimiwa Spika**, makubaliano haya mapya yanahimiza nchi zote duniani kushiriki katika juhudi za kupunguza gesijoto kwa kuzingatia uwezo wa kila nchi na bila kuathiri maendeleo ya nchi husika. Aidha, Mkataba unazitaka nchi zilizoendelea kuzisaidia nchi zinazoendelea ambazo tayari zimeathirika na mabadiliko haya ili ziweze kuyahimili. Tunatarajia nchi zilizoendelea pamoja na nchi zinazoendelea zenye uchumi unaokua haraka kuongeza michango zaidi kwa nchi zinazoendelea katika kukabiliana na tatizo hili. Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na wadau, imefanya mchanganuo wa maeneo ya kipaumbele katika kupambana na mabadiliko ya tabianchi ambayo ni: Nishati, usafirishaji, misitu na usimamizi wa taka. Katika eneo la kuhimili mabadiliko ya

tabianchi maeneo hayo ni: kilimo, misitu, maji, afya, na rasilimali za pwani. Madhumuni ya haya yote ni kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi na kuwa na uchumi endelevu na pia kuchangia katika juhudi za dunia za kupunguza uzalishaji wa gesijoto zinazosababisha mabadiliko haya.

45. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi inatekeleza mradi wa kujenga uwezo wa upunguzaji wa gesijoto (Low Emission Capacity Building Project - LECB). Madhumuni ya mradi huu ni kuwezesha nchi kutekeleza shughuli za kupunguza gesijoto na kujiletea Maendeleo endelevu. Lengo ni kuiwezesha nchi kuandaa miradi inayoweza kupata fedha kutoka katika Mfuko wa Mazingira wa Dunia (Global Environment Facility – GEF) na Mashirika ya Kimataifa na Nchi Washirika wa maendeleo. Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine imeanzisha kituo cha kupima na kufahamu kiasi cha gesijoto zinazotunzwa na misitu yetu (National Carbon Monitoring Centre) kama mchango wa nchi katika juhudi za dunia za kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi. Kituo hiki ni cha kwanza kwa nchi za Afrika Mashariki na kitawezesha nchi kufahamu thamani ya hewa ukaa tuliyonayo katika sekta ya misitu na kuweza kuinufaisha nchi katika biashara hii chini ya makubaliano mapya ya Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itakamilisha andiko la miradi mitatu ya kitaifa ya kupunguza gesijoto (Nationally

Appropriate Mitigation Actions - NAMAs) katika Sekta zinazohusika na Nishati na Usafirishaji na kuiwasilisha katika mifuko husika kwa ufadhili.

46. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa la Mazingira (United Nations Environment Programme - UNEP) inaratibu uandaaji wa Mradi wa Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi katika maeneo ya Vijijini (Ecosystem Based Adaptation for Rural Resilience). Mradi huu wenye thamani ya Dola za Marekani milioni nane (**Milioni 8**) upo katika hatua za mwisho za maandalizi na unatarajiwa kutekelezwa katika Wilaya za Mvomero, Mpwapwa, Kishapu, Simanjiro, na Kaskazini A, Unguja.
47. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha wa 2015/16, Ofisi imekamilisha kuandaa Taarifa ya Pili ya Taifa (Second National Communication to the United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC) kuhusu utekelezaji Mkataba wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi. Taarifa imebainisha utekelezaji wa shughuli za kuhimili mabadiliko ya tabianchi pamoja na fursa zilizopo katika upunguzaji wa gesijoto na miradi ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, maandalizi ya Taarifa ya Tatu yataanza.

48. **Mheshimiwa Spika**, biashara ya hewa ukaa (Carbon trade) inahusu miradi ya kupunguza au kunyonya gesijoto zilizo angani, ili kudhibiti ongezeko la joto duniani linalosababisha mabadiliko ya tabianchi. Mkataba wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi wa mwaka 1992 na Itifaki ya Kyoto ya mwaka 1997 imeweka utaratibu wa kuendesha biashara hiyo. Kwa mujibu wa Itifaki ya Kyoto nchi zinazoendelea hazina jukumu la kupunguza gesijoto isipokuwa zinatekeleza miradi hii kwa hiari ili isaidie katika juhudi za kujipatia maendeleo. Makampuni kutoka nje na ndani lazima yazingatie matakwa ya nchi husika. Aidha, kuna Bodi ya dunia ya kusimamia na kuendesha biashara hii (Clean Development Mechanism-CDM Executive Board). Fursa za biashara hii nchini ziko katika maeneo ya nishati jadidifu kama vile maporomoko ya maji, upepo na nishati ya jua; nishati banifu, matumizi ya nishati mbadala zinazozalisha kiwango kidogo cha gesijoto kama vile gesi asili, ujenzi wa miundombinu ya usafiri mijini na usimamizi wa taka zinazooza na upandaji wa miti.
49. **Mheshimiwa Spika**, ili kuhakikisha kwamba nchi inanufaika, Serikali iliweka Mwongozo wa biashara ya hewa ukaa wa mwaka 2004 na kuufanyia marekebisho mwaka 2008. Biashara ya hewa ukaa ilishika kasi kati ya mwaka 2005 na 2008 na Tanzania ilianza kupata miradi ya uwekezaji kama vile: mradi wa kuzalisha umeme

kwa kutumia taka wa dampo la Mtoni, jijini Dar es Saalaam; Mradi wa kutumia gesi asilia kuzalisha umeme kwa miji ya Mtwara na Lindi; mradi wa kuchemsha maji kwa tumia miali ya jua kwa vijiji vya Matombo Morogoro; na mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia nishati ya upepo Singida na Makambako. Hata hivyo, Miradi hii haikuendelea kufanya vizuri na baadhi ya wawekezaji kujitoa kutokana na anguko la bei kutoka takriban Dola **20** kwa tani hadi chini ya Dola moja kwa tani ya hewa ukaa baada ya nchi wanachama kushindwa kuafikiana Mkataba mpya wa kupunguza gesijoto kwa kushirikisha nchi zote mwaka 2009 huko Copenhagen, Denmark.

50. ***Mheshimiwa Spika***, baada ya Makubaliano ya Paris, tunatarajia kuwepo na mwamko mpya wa biashara hii. Kwa mantiki hii, Ofisi inakamilisha Mwongozo mpya wa kuendesha biashara hii ili kuhakikisha nchi inafaidika kwa kuzingatia yaliyomo katika makubaliano haya. Mwongozo utanza kutumika katika mwaka ujao wa fedha. Mwongozo huu utaangalia mifumo ya upunguzaji wa gesijoto (carbon mechanisms) itakayotumika katika biashara hii ambayo ni Mfumo wa Maendeleo Safi (CDM); Mpango wa Kupunguza Uzalishaji wa Hewa na Ukataji wa Misitu (MKUHUMI); na Soko la Hiari (Voluntary Carbon Markets).

51. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi imewasiliana na Wizara ya Maliasili na Utalii ili kuangalia namna ambavyo, kwa kurekebisha Sheria ya Misitu na Kanuni zake, nchi yetu inaweza kupata malipo katika biashara hii kutokana na jitihada zetu za miaka zaidi ya **50** za kuhifadhi misitu ya asili. Vilevile, katika Mwaka wa Fedha wa 2016/17, Ofisi inatarajia kuendesha elimu kwa wanajamii, watu na mashirika binafsi kuhusu namna ya kunufaika na biashara ya hewa ukaa kutokana na kupanda na kuhifadhi misitu.
52. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Mwaka 2015/16, Ofisi imetekeleza Mradi wa Kuhuisha Masuala ya Mazingira na Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi katika Sera na Mipango ya Maendeleo ya Serikali. Katika kipindi hiki, Taarifa ya Tathmini ya Mfumo wa Kitaasisi wa Usimamizi wa Masuala ya Mabadiliko ya Tabianchi imekamilika ambapo mapendekezo yake yamechangia katika kufikia maamuzi ya hatua za kuchukua ili kuboresha mfumo wa sasa. Mradi huu utakamilika Juni, 2016.

Mkataba wa Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame

53. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwaka 2015/16, Ofisi imeratibu utekelezaji wa Mkataba kwa kufanya yafuatayo: Kuandaa Taarifa ya Hali ya Uharibifu wa Ardhi Nchini; Kuandaa Programu ya Taifa ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame; Kuandaa Mwongozo

wa Mbinu Bora Kuhusu Usimamizi Endelevu wa Ardhi Nchini; na Kuandaa Mwongozo wa Kuhuisha Programu ya Taifa ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame katika Sera, Mipango na Programu za Kisekta. Taarifa na Miongozo hii inalenga kutoa mwongozo wa kisera wa usimamizi endelevu wa ardhi. Mradi wa Maendeleo Endelevu ya Ardhi mkoani Kilimanjaro; na Mradi wa kuhuisha usimamizi wa misitu ya miombo magharibi mwa Tanzania katika Mikoa ya Katavi na Tabora inaendelea kutekelezwa kwa usimamizi wa Sekretarieti za Mikoa husika.

54. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, kazi zifuatazo zitatekelezwa: Kuendelea kuhamasisha mbinu bora za usimamizi endelevu wa ardhi nchini ili kuweza kurejesha hali ya ardhi iliyoharibiwa; Kuendelea kutekeleza programu ya kupambana na hali ya jangwa na ukame wa Mwaka 2014 hadi 2018; Kuandaa Taarifa ya Utekelezaji wa Mkataba; na Kufuatilia utekelezaji wa Mradi wa Uhifadhi wa Misitu ya Miombo mkoani Tabora na Katavi.

**Mkataba wa Stockholm wa Kudhibiti
Kemikali Zinazodumu katika Mazingira
kwa Muda Mrefu**

55. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliratibu utekelezaji wa majukumu ya Mkataba wa Stockholm kwa kufanya yafuatayo: Kukamilisha mapitio ya Mpango wa Taifa wa

utekelezaji wa Mkataba kwa kuandaa Mikakati na Mipango Kazi ya kusimamia Mkataba; Kutoa elimu ya mbinu bora za usimamizi wa viwanda na wajasiriamali; na Kutoa mapendekezo ya njia bora za kudhibiti uzalishaji na matumizi ya kemikali hizo zikiwemo njia bora za kudhibiti taka za plastiki ambazo zikichomwa huchangia kwa kiasi kikubwa uzalishaji wa kemikali hizi.

56. ***Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha mwaka 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa Mkataba huu nchini kwa kutekeleza kazi zifuatazo:- Kusambaza nakala za Mpango wa Taifa wa utekelezaji wa Mkataba kwa wadau; Kuendelea kutoa elimu na kukuza uelewa wa jamii kuhusu madhara kwa afya na mazingira yanayosababishwa na kemikali zinazodhibitiwa na Mkataba; Kuhamasisha matumizi ya kemikali mbadala; na Kuratibu utekelezaji wa shughuli za Mpango wa Taifa wa kutekeleza Mkataba.

**Mkataba wa Montreal Kuhusu Kemikali
Zinazomong'onyoa Tabaka la Hewa ya Ozoni**

57. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliendelea kuratibu utekelezaji wa majukumu ya Mkataba wenye lengo la kupunguza matumizi ya kemikali zinazoharibu Tabaka la Hewa ya Ozoni na kukuza matumizi ya kemikali na teknolojia mbadala ambazo ni salama kwa mazingira. Aidha, kupitia Maadhimisho ya Siku ya Ozoni, tarehe 16 Septemba, 2015

Ofisi, kwa kushirikiana na vyombo vya habari na wadau wengine iliukumbusha umma kuhusu umuhimu wa kuhifadhi Tabaka la Hewa ya Ozoni na madhara ya kuharibika kwa Tabaka hili na kuhimiza matumizi ya bidhaa zenye kemikali rafiki kwa Tabaka la Hewa ya Ozoni.

58. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa Mkataba nchini kwa kutekeleza kazi zifuatazo:- Kukuza uelewa wa jamii kuhusu utekelezaji wa Mkataba na udhibiti wa kemikali zinazoharibu Tabaka la Hewa ya Ozoni; Kuendesha mafunzo ya wadau kuhusu utekelezaji wa Sheria ya Mazingira na Kanuni za Usimamizi wa Mazingira za mwaka 2007 (Udhibiti wa Kemikali Zinazomong'onyoa Tabaka la Hewa ya Ozoni); Kukusanya takwimu za uingizaji, utumiaji na kemikali mbadala wa kemikali zinazomong'onyoa Tabaka la Hewa ya Ozoni na kuzifanyia tathmini ambayo itatumika katika kuweka vipaumbele vya utekelezaji wa majukumu ya Mkataba nchini.

Mkataba wa Basel

59. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliratibu Mkataba wa Basel kuhusu Udhibiti wa Usafirishaji na Utupaji wa Taka za Sumu kati ya Nchi na Nchi na Mkataba wa Bamako unaozuia Uingizaji wa Taka za Sumu Barani Afrika kwa kutekeleza shughuli zifuatazo:- Ukaguzi wa vifaa chakavu na taka sumu za vifaa vya umeme

na kielektroniki vya kampuni ya **Ericcson Ltd**, ya Dar es Salaam; ukaguzi Kiwanda cha **Kioo Ltd** ili kuainisha uwezo wa Kiwanda kukusanya taka za vioo (culllets) nchini na kuzichakata; na kuandaa Rasimu ya Kanuni ya Usimamizi wa Taka za Sumu za vifaa vya umeme na elektroniki kwa kushirikiana na wadau. Ukaguzi wa kampuni ya **Ericcson Ltd** uliwezesha kutoa kibali cha kusafirisha tani sita (6) za taka hatarishi za vifaa vya umeme na kielektroniki vya kampuni hii kwenda Afrika Kusini kwa ajili ya urejelezaji na utupaji kwa njia salama. Vilevile, kibali cha kuingiza tani 200 za taka za vioo kama malighafi katika uzalishaji wa chupa kwa kiwanda cha Kioo Ltd kilitolewa. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa Mkataba huu nchini na kuelimisha umma kuhusu kanuni za usimamizi wa taka sumu za vifaa vya umeme na elektroniki.

Mkataba wa Minamata Kuhusu Udhhibiti wa Matumizi ya Zebaki

60. **Mheshimiwa Spika**, Mkataba huu unalenga kudhibiti matumizi ya zebaki na kemikali zitokanazo na kemikali hii, ili kulinda mazingira na afya za binadamu kwa kupunguza na kudhibiti madhara yanayosababishwa nayo. Kwa kuwashirikisha wadau, Ofisi imetoa elimu kuhusu biashara, matumizi na athari za kiafya zitokanazo na zebaki na kemikali zitokanazo na madini haya nchini.

61. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inatarajia kukamilisha maandalizi ya kuridhia Mkataba huu; Kuandaa Mpango wa Kitaifa wa kupunguza matumizi ya Zebaki kwa wachimbaji wadogo; na Kutoa elimu kwa umma kuhusu Mkataba huu na madhara yanayosababishwa na zebaki.

Mfuko wa Mazingira wa Dunia (Global Environment Facility – GEF)

62. ***Mheshimiwa Spika***, katika mkutano wa Bunge la Bajeti la Mwaka wa Fedha 2015/16, Bunge lako Tukufu liliarifiwa kwamba, Mfuko wa Mazingira wa Dunia (GEF) uliitengea Tanzania jumla ya Dola za Marekani milioni **29.09** kwa kipindi cha miaka minne (**4**) kuanzia mwaka 2014 hadi 2018 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya mazingira ambapo jumla ya miradi tisa (**9**) inayohusu, Hifadhi ya Bioanuai, mabadiliko ya tabianchi na usimamizi endelevu wa ardhi ilipitishwa na wadau kwa ajili ya hatua za maandalizi ya utekelezaji. Katika kipindi hicho, miradi mitano (**5**) kati ya miradi tisa (**9**) iliyopitishwa yenye thamani ya Dola za Marekani milioni **17.63** imepatiwa kibali na Sekretarieti ya GEF kuandaliwa kuwa miradi kamili. Aidha, katika kipindi hiki, Ofisi imeendelea kushauri vikundi vya kijamii vipatavyo **60**, kuhusu uandishi wa miradi midogo, ili viweze kunufaika na ufadhili wa GEF.

63. **Mheshimiwa Spika**, kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa miradi ya GEF na kufuatilia miradi inayotekelezwa hapa nchini, ikiwa ni pamoja na kufuatilia maandiko mengine manne (4) ili yakidhi masharti ya ufadhili yatakayowasilishwa katika Sekretarieti ya Mfuko huo. Aidha, Ofisi itaendelea kushauri Mashirika yasiyo ya Kiserikali na Vikundi vya Kijamii kuhusiana na uandishi wa miradi midogo, ili kuweza kunufaika na ufadhili wa Mfuko huo. Vilevile, Ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Mpango wa Maendeleo la Umoja wa Mataifa itakamilisha taratibu za kubaini vikundi vya kijamii vitakavyopata ufadhili kwa ajili ya kutekeleza miradi midogo.

II: BARAZA LA TAIFA LA HIFADHI NA USIMAMIZI WA MAZINGIRA

64. **Mheshimiwa Spika**, Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2004 imetekelezwa kwa zaidi ya miaka **10**. Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) ni msimamizi mkuu wa uzingatiaji na utekelezaji wa Sheria hii. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeendelea kutekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:-

Uzingatiaji na Utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira

65. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeendelea kusimamia na kutekeleza shughuli za uzingatiaji na usimamizi wa Sheria ya Mazingira na Kanuni zake kwa kufanya ukaguzi na ufuatiliaji wa miradi **425**. Miradi hiyo ni ya viwanda, migodi, majengo, machinjio, masoko, minara ya mawasiliano, maduka makubwa, mashamba, vituo vya mafuta, hoteli na makambi ndani ya hifadhi za mbuga za wanyama. Lengo la ukaguzi huo ni kufanya tathmini ya udhibiti wa taka ngumu, majitaka, uchafuzi wa hewa na kelele kwa kuzingatia viwango vilivyowekwa kwa mujibu wa sheria.
66. **Mheshimiwa Spika**, Baraza limepokea malalamiko ya uchafuzi wa mazingira kutoka kwa wananchi na kuchukua hatua stahiki. Malalamiko hayo yalihusu:- Utupaji holela wa

taka ngumu kutoka katika baadhi ya viwanda, migodi, machinjio na majumbani kwenda kwenye madampo yasiyo rasmi; Kutiririsha majitaka kutoka viwandani na majumbani kwenda kwenye mifereji ya maji ya mvua, na vyanzo vya maji; Uchimbaji mchanga katika mito na maeneo ya karibu na madaraja; Kelele kutoka viwandani, migodini, maeneo ya starehe, matangazo, vyombo vya usafiri, na nyumba za ibada; Vumbi na moshi toka viwandani na kwenye lundo la makaa ya mawe.

67. ***Mheshimiwa Spika***, Baraza limechukua hatua stahiki kwa miradi **63** iliyokiuka Sheria ya Mazingira na Kanuni zake ili kudhibiti uchafuzi wa mazingira. Hatua hizi ni pamoja na:- Kutoa ushauri; maelekezo; makaripio na maonyo; amri za kutimiza masharti ya mazingira; amri za Katazo; amri za urejeshwaji wa mazingira, amri za kuzuia kutekeleza shughuli zenye madhara makubwa kwa mazingira na faini. Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kusimamia uzingatiaji wa sheria na kuchukua hatua stahiki kwa wote watakaokiuka maagizo na kanuni zilizowekwa.

Tathmini ya Athari kwa Mazingira

68. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, jumla ya miradi **1,574** ilisajiliwa kwa ajili ya kufanyiwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira, miradi **628** imepata hati baada ya kukidhi vigezo.

Hadi kufikia Machi, 2016 wataalam elekezi binafsi **861** na makampuni **184** wamesajiliwa na Baraza. Aidha, Baraza lilipokea maombi mapya ya wataalamu elekezi binafsi **160** na makampuni **30** ili kusajiliwa kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Ukaguzi wa Mazingira kwa mujibu wa Sheria. Baraza linaendelea kufanya uchambuzi wa maombi hayo. Vilevile, Baraza linakamilisha maandalizi ya mfumo wa kompyuta utakaotunza taarifa zinazohusu mapitio ya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Ukaguzi wa Mazingira. Mfumo huu utaliwezesha Baraza na wadau waliosajili miradi kufuatilia mchakato wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Ukaguzi wa Mazingira na kurahisisha ukusanyaji tozo za mazingira.

69. ***Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kufanya mapitio ya taarifa za Tathmini ya Athari kwa Mazingira za miradi ya uwekezaji, kufuatilia na kukagua miradi ili kuhakikisha kuwa miradi yote inatekeleza masharti yaliyoainishwa kwenye Hati za Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Mipango ya Hifadhi ya Mazingira. Moja ya kazi zitakazofanyika ni kujenga uwezo wa Baraza kukamilisha uhakiki wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira katika muda uliowekwa kisheria ili upatikanaji wa cheti cha Tathmini ya Athari kwa Mazingira usiwe chanzo cha ucheleweshwaji wa miradi ya uwekezaji.

70. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi italihimiza, kulisimamia na kuliwezesha Baraza kukusanya tozo na faini zilizowekwa kwa mujibu wa Sheria ili liongeze uwezo wa kifedha wa kuendesha shughuli zake. Pamoja na mambo mengine, tutapendekeza marekebisho ya Sheria ili ulipaji wa tozo na faini za mazingira usiwe suala la hiari au majadiliano kama ilivyo sasa kwenye Sheria.

Elimu kwa Umma kuhusu utekelezaji wa Mazingira

71. **Mheshimiwa Spika**, Baraza kwa kushirikiana na wadau limeandaa na kutafsiri kwa Kiswahili Mwongozo wa Elimu ya Uzalishaji na Matumizi Endelevu ya Rasilimali. Mwongozo huu utatumika katika mfumo rasmi wa elimu Tanzania, Asasi za Kiraia na jumuiya za watumiaji, na uliandaliwa kwa ufadhili wa Programu ya Mazingira ya Umoja wa Mataifa (UNEP). Vilevile, Baraza limesambaza nakala **1050** za mwongozo huo katika Taasisi za elimu, Asasi za Kiraia, maafisa elimu wa mkoa na Wilaya Tanzania Bara na wanahabari na umeanza kutumiwa baada ya kufanyiwa majaribio katika kanda sita (**6**) za elimu. Lengo ni kuimarisha elimu ya uzalishaji na matumizi endelevu ya rasilimali.
72. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi hiki Baraza limeendelea kutoa elimu ya mazingira kuhusu: Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Udhhibiti wa taka zinazotokana na uchimbaji wa gesi asili.

Aidha, Baraza liliendesha mafunzo kwa wahariri **35** wa vyombo vya Habari, kuhusu njia bora za uwasilishaji wa taarifa na habari za mazingira. Vilevile, Baraza kwa kushirikiana na Shirikisho la Maendeleo ya Kimataifa la Ujerumani - GIZ limeendesha mafunzo kwa wataalam **30** wa Baraza kuhusu matumizi ya nyaraka na miongozo itakayotumika kusimamia miradi ya hifadhi na usimamizi wa mazingira.

73. **Mheshimiwa Spika**, Baraza kwa kushirikiana na Taasisi ya Mazingira ya Norway na kupitia mradi wa Mafuta kwa Maendeleo (Oil for Development) unaofadhiliwa na Serikali ya Norway, limekamilisha matayarisho ya mfumo wa kielektroniki uitwao *Geonode*. Mfumo huu umewezesha maandalizi ya Atlas ya Kielektroniki inayohusu Mazingira ya Pwani na Bahari ambayo itasaidia wadau kupata data za kijiografia na pia kuweza kutayarisha ramani mbalimbali kwa kutumia wavuti. Mfumo huu utasaidia upatikanaji data na taarifa za mazingira na hivyo kukuza uelewa miongoni mwa jamii.
74. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeshiriki katika kutoa elimu na kujenga uwezo kwa wafanyakazi wake **15** kuhusu sekta ya mafuta na gesi. Semina na mafunzo hayo yalilenga: udhibiti wa taka zitokanazo na shughuli za utafiti; uchimbaji na matumizi ya mafuta na gesi asili; jinsi ya kuandaa taarifa za

mazingira; kuainisha maeneo ambayo yanahitaji uangalizi maalum; na kuandaa mpango mkakati wa kudhibiti uchafuzi wa mazingira utokanao na shughuli hizo. Aidha, wajumbe wa Bodi ya Baraza NEMC walipata mafunzo kuhusu sekta ya Mafuta na gesi asili. Mafunzo hayo yaliendeshwa na kampuni ya Statoil.

75. ***Mheshimiwa Spika*** kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeendesha Mafunzo ya udhibiti wa matumizi ya viuatilifu vya visumbufu vya mazao kwa wadau wa bonde la Mto Kihansi katika Wilaya za Kilolo, Mufindi na Kilombero. Mafunzo yalihusu matumizi sahihi ya viuatilifu ambayo yaliendeshwa kwa kushirikiana na Wataalam kutoka Sekta ya Kilimo ambapo washiriki **91** walipata mafunzo hayo. Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kuelimisha umma kuhusu masuala ya usimamizi wa mazingira.

Mipango na Utafiti wa Mazingira

76. ***Mheshimiwa Spika***, Baraza limeendelea kutekeleza Ajenda ya Taifa ya Utafiti katika Mazingira, ambapo kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, limeshirikiana na Taasisi za utafiti, Serikali za Mitaa na Wizara katika kuainisha na kutathmini maeneo maalum yanayohitaji vipaumbele katika usimamizi na hifadhi. Aidha, Baraza limefanya tathmini ya hali ya milima na bioanuai zake katika milima ya Kanda ya Kati na taarifa yake inaandaliwa. Kwa Mwaka wa Fedha

2016/17, dhamira ya Ofisi ni kujenga uwezo kifedha ili kufanya tathmini hii katika maeneo mengine ya milima nchini na kutoa mwongozo wa namna ya kufanya shughuli za kiuchumi katika milima bila kuathiri mazingira na kusababisha maporomoko ya milima na maafa.

77. **Mheshimiwa Spika**, Baraza kwa kushirikiana na wadau, chini ya ufadhili wa *World Wide Fund for Nature- WWF* limefanya tathmini ya uvuvi haramu wa kutumia milipuko kwa lengo la kubadili mtazamo wa wadau wa uvuvi na watendaji wa mahakama. Matokeo ya tafiti hizi yalitumika kujenga uelewa wa Majaji, Waendesha Mashtaka, Wapelelezi, Maafisa Uvuvi na Maafisa Mazingira ili kubadili mtazamo wa Mahakama katika kushughulikia kesi za uvuvi haramu.
78. **Mheshimiwa Spika** katika Mwaka wa Fedha 2015/16, shughuli za utafiti na uhifadhi katika bonde la Kihansi unaohusu viumbe ndwele ikiwa ni pamoja na vyura na kahawa pori zinaendelea kufanyika. Aidha, shughuli za kuhifadhi vyura wa Kihansi zinaendelea katika mazingira ya maabara ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na katika eneo la mradi la Kihansi (captive breeding facilities). Vilevile, kazi ya kuainisha vyanzo vyote vya maji vinavyopatikana katika bonde hilo imeanza ili kuweka mkakati sahihi wa uhifadhi wa vyanzo vya maji na kuleta uwiano katika matumizi yake.

79. **Mheshimiwa Spika**, Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza liliratibu Programu ya UNESCO ya Binadamu na Hifadhi Hai na limeendelea na maandalizi ya kuingiza Hifadhi ya Taifa ya Saadani katika mtandao wa Hifadhi hai duniani. Vilevile UNESCO imeidhinisha Hifadhi hai mpya ya Jozani - Chwaka Bay ya Zanzibar, pamoja na taarifa za tathmini ya hifadhi hai za Ziwa Manyara, Ngorongoro - Serengeti na Usambara Mashariki. Kwa upande wa Saadani bado mchakato unaendelea ili kuifanya iwe mojawapo ya hifadhi hai za Dunia.
80. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kuratibu na kutekeleza Ajenda ya Taifa ya Utafiti katika Mazingira pamoja na kusimamia maeneo yanayohitaji uangalizi maalum.
81. **Mheshimiwa Spika**, kama Bunge lako Tukufu lilivyoarifiwa, Baraza linaendelea kukamilisha taratibu za kuwa Msimamizi wa Kitaifa wa Mfuko wa Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi hapa nchini (National Implementing Entity of the Adaptation Fund - NIE). Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limekamilisha miongozo na nyaraka zinazothibitisha uwezo wake wa kusimamia fedha na miradi na kuiwasilisha kwenye Sekretarieti ya Mfuko huu, kama matakwa ya kupata ithibati. Katika mwezi Machi, 2016, Baraza limepokea maoni na mapendekezo ya kuboresha miongozo

na nyaraka hizo kutoka Sekretarieti ya Mfuko huu ambayo yalitolewa na Jopo Linaloshughulikia Ithibati (Accreditation Panel). Baraza limeanza kuyafanyia kazi maoni na mapendekezo hayo. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litakamilisha maboresho ya miongozo na nyaraka kwa kuzingatia mapendekezo ya Jopo la Ithibati na kuwasilisha tena kwenye Sekretarieti ya Mfuko kwa lengo la kupatiwa Ithibati. Ukamilishaji wa kazi hii utaliwezesha Taifa letu kuwa katika nafasi nzuri ya kupata fedha na misaada ya miradi ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi.

Uratibu wa miradi ya Kuhifadhi Mazingira

82. Aidha, Baraza limesimamia utekelezaji wa miradi minne (4) kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Miradi hiyo ni:-

a) Mradi wa Kuhifadhi Lindimaji la Bonde la Kihansi pamoja na dakio lake

83. *Mheshimiwa Spika*, mradi huu (Kihansi Catchment Conservation Management Project - KCCMP) unafadhiliwa na Mfuko wa Dunia wa Mazingira (Global Environment Facility - GEF). Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza lilikamilisha maandalizi ya Mkakati wa Mawasiliano (communication strategy) na tathmini ya huduma zitokanazo na mfumo ikolojia wa Kihansi (Valuation of ecosystem services). Aidha, Baraza limefanya ufuatiliaji wa hali ya mazingira katika

Wilaya za Kilolo, Mufindi na Kilombero ambazo ziko kwenye eneo la mradi. Ufuatiliaji huu ulilenga kuleta uwiano wa matumizi ya rasilimali ya maji kwa bioanuai na viumbe wengine.

b) Mradi wa Uchumi Kijani (Green Economy in Biosphere Reserves)

84. *Mheshimiwa Spika*, mradi huu unaotekelezwa katika Hifadhi hai ya Usambara unafadhiliwa na Serikali ya Korea Kusini kwa kupitia Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO). Baraza kwa kushirikiana na UNESCO limeendelea kuratibu utekelezaji wa mradi huu kwa kujenga uwezo wa wanavikundi katika shughuli za ujasiriamali ambazo ni ufugaji wa nyuki na vipepeo ambazo huwaongezea kipato.

c) Mradi wa Mafuta kwa Maendeleo (Oil for Development)

85. *Mheshimiwa Spika*, Serikali ya Norway inafadhili Mradi huu na unatekelezwa kwa kushirikiana na Wizara ya Nishati na Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, mradi huu umewezesha yafuatayo: Watalaam **30** kutoka taasisi za Serikali walipata mafunzo kuhusu namna ya kukabiliana na matatizo ya uvujaji wa mafuta baharini (oil spill); Mafunzo kuhusu utunzaji na uhifadhi wa takwimu za gesi na mafuta; na Mafunzo kuhusu ufuatiliaji na ukaguzi wa shughuli za mafuta na gesi baharini.

d) Mradi wa Kujenga Uwezo wa Sekta ya Nishati (Sehemu ya Mazingira)

86. *Mheshimiwa Spika*, Mradi huu unapata fedha kutoka Benki ya Dunia na Serikali ya Kanada chini ya uratibu wa Wizara ya Nishati na Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza lilifanya kazi zifuatazo: Kutoa mafunzo yanayohusu athari zinazosababishwa na shughuli za mafuta na gesi; Kununua vifaa vya maabara; na Kufanya Tathmini ya Mazingira Kimkakati kwa sekta ya Mafuta na Gesi chini ya Wataalam washauri.
87. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi hii na kuandaa miradi mipya ya Hifadhi na usimamizi wa mazingira.

III MASUALA YA MUUNGANO

88. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imetekeleza majukumu yake ya kuratibu masuala ya Muungano na kuimarisha ushirikiano kwa mambo yasiyo ya Muungano baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (SMT) na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ). Utekelezaji wake ni kama ifuatavyo:-

Kuondoa Vikwazo Katika Utekelezaji wa Masuala ya Muungano

89. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliratibu na kufuatilia utekelezaji wa maamuzi na maagizo yaliyotolewa kwenye vikao vya ufumbuzi wa changamoto za Muungano. Wadau wa sekta ya Fedha walikutana na kujadili kuhusu suala la kodi ya mishahara (Pay as You Earn - PAYE) katika Taasisi za Muungano kwa lengo la kutambua idadi ya watumishi wanaofanya kazi katika Taasisi za Muungano zilizopo Zanzibar, ili kubaini mgawanyo wa mapato yatokanayo na kodi hiyo. Kazi hii inafanywa ili kupata suluhu ya kudumu kuhusu suala hili.
90. ***Mheshimiwa Spika***, mojawapo ya changamoto katika masuala ya Muungano, ni ushiriki wa Zanzibar katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Ofisi imefuatilia utekelezaji wa miradi ya Zanzibar iliyowasilishwa katika Jumuiya ya Afrika

Mashariki. Mojawapo ya miradi iliyowasilishwa kwenye Sekretarieti ya Jumuiya hiyo ni kuhusu Uwanja wa Ndege wa Karume, Pemba na Uwanja wa Kimataifa wa Abeid Amani Karume, Zanzibar. Katika miradi hii, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) imesaini Mkataba na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 4 Desemba, 2015 kuhusu kuimarisha sekta ya uchukuzi (Transport Sector Support Programme - TSSP). Kupitia Mkataba huo, mkopo wa fedha wa Dola za Marekani milioni **1.75** umepatikana kwa ajili ya kufanya upembuzi yakinifu pamoja na usanifu wa kiwanja cha ndege cha Pemba na kuandaa Mpango Mkuu (Master Plan) wa Uwanja wa Ndege wa Pemba na Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Abeid Amani Karume, Zanzibar.

91. **Mheshimiwa Spika**, hadi sasa, Ofisi imeshughulikia changamoto **11** za Muungano na kuzipatia ufumbuzi wa kudumu. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu vikao vya kuondoa changamoto zilizobakia katika utekelezaji wa masuala ya Muungano. Changamoto hizo ni pamoja na: Mafuta na Gesi Asili; Usajili wa Vyombo vya Moto; Hisa za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ) zilizokuwa katika Bodi ya Sarafu ya Afrika Mashariki na mgawanyo wa faida ya Benki Kuu ya Tanzania; na Mapendekezo ya Tume ya Pamoja ya Fedha kuhusu mgawanyo wa mapato kati ya pande mbili za Muungano.

Uratibu wa Masuala ya Kiuchumi, Kijamii na Kisheria

92. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi inaratibu mgao wa fedha kwenda Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambao unajumuisha:- Kodi ya Mishahara - PAYE; Faida ya Benki Kuu ya Tanzania; Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo; na Gawio la Misaada ya Kibajeti (General Budget Support - GBS). Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi ilipeleka SMZ jumla ya Shilingi bilioni **27.595** hadi kufikia mwezi Machi, 2016, mchanganuo wa fedha hizo ni:- Kodi ya Mishahara – PAYE Shilingi bilioni **14**; Faida ya Benki Kuu Shilingi bilioni tatu (**3**); Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo Shilingi milioni **621.963**; na Gawio la Misaada ya Kibajeti Shilingi bilioni **9.974**.
93. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inadhamiria kuendelea na kazi kwa ufanisi, ikiwemo kuhakikisha kwamba fedha zinapelekwa kwa wakati na kutoa taarifa kuhusu upelekaji wa gawio la fedha kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.
94. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kuwa pande zote za Muungano zinanufaika na Programu na Mipango ya Maendeleo ya pamoja, Ofisi imeendelea kufuatilia utekelezaji wake. Programu na Mipango hiyo ni pamoja na:- Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (Tanzania Social Action Fund - TASAF III); Mpango wa Kurasimisha

Rasilimali na Biashara Tanzania - MKURABITA; Programu ya Miundombinu ya Masoko, Uongezaji Thamani na Huduma za Fedha Vijijini (Market Infrastructure, Value Addition and Rural Finance - MIVARF); na Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Sehemu ya Mifugo - (Agricultural Sector Development Programme - Livestock - ASDP - L). Programu na Mipango hii hutekelezwa na Wizara/Idara husika za pande mbili za Muungano. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi ilifuatilia utekelezaji wa Programu na Mipango hiyo kama ifuatavyo:-

a) TASAF III - Mpango wa Kunusuru Kaya Maskini

95. **Mheshimiwa Spika**, Bungelako Tukufuliliarifiwa mwaka jana kuhusu Mpango wa TASAF III unaotekelezwa pande zote za Muungano. Maeneo ya utekelezaji wa Mpango huu yamegawanyika kama ifuatayo:- Kunusuru na kutoa kinga kwa kaya maskini kwa njia ya kuhawilisha fedha; Kuboresha maisha na kuongeza kipato kwa kaya maskini kupitia uwekaji wa akiba na shughuli za kiuchumi; Kujenga na kukarabati miundombinu katika sekta za elimu, afya na maji kwenye maeneo yaliyolengwa; na Kujenga uwezo katika ngazi zote za utekelezaji.
96. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 jumla ya kaya maskini milioni **1.3** zimetambuliwa katika Halmashauri zote za

Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Kati ya kaya hizo, **45,881** ni za Tanzania Zanzibar. Aidha, kaya maskini milioni **1.1** zenye watu takriban milioni tano (**5**) zimeandikishwa katika mpango. Idadi hiyo inajumuisha kaya **33,532** za Tanzania Zanzibar. Mradi huu, umewanufaisha wananchi wa pande zote mbili za Muungano kwa kuongeza kipato hatimaye kuwawezesha kukidhi mahitaji ya msingi kama vile chakula na gharama za kusomesha.

b) Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara Tanzania -MKURABITA

97. *Mheshimiwa Spika*, MKURABITA umeendelea kutekelezwa Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Kama tunavyofahamu lengo la MKURABITA ni urasimishaji wa ardhi na biashara ili kuwainua kiuchumi wamiliki wa ardhi na wafanyabiashara kwa kutumia rasilimali na biashara zao. Katika Mwaka wa Fedha wa 2015/16, Tanzania Zanzibar ilipata jumla ya Shilingi milioni **10.5** kwa ajili ya uanzishwaji wa Mfuko wa Urasimishaji, ambapo Tanzania Bara ilipata jumla ya Shilingi milioni **128.3** kwa ajili ya utekelezaji wa Mpango huo.
98. *Mheshimiwa Spika*, kazi zilizotekelezwa kwa upande wa Tanzania Zanzibar ni:- Upimaji wa viwanja **4,800** katika ngazi ya shehia; Urasimishaji ardhi Vijijini ambapo mashamba **2,025** yamepimwa; na Wafanyabiashara **2,600** wamepatiwa mafunzo ya kuendesha biashara. Kwa upande wa Tanzania Bara, ufuatiliaji na

tathmini ya kazi za urasimishaji katika Halmashauri za Wilaya **10** umefanyika na mafunzo ya kujipatia mitaji kupitia Hatimiliki za kimila yametolewa.

c) Programu ya Miundombinu ya Masoko, Uongezaji Thamani na Huduma za Fedha Vijijini

99. *Mheshimiwa Spika*, utakumbuka kuwa Mwaka wa Fedha 2015/16, Bunge lako Tukufu liliarifiwa kuhusu programu hii (Market Infrastructure, Value Addition and Rural Finance - MIVARF) ya miaka saba (**7**) ambayo imejikita katika masuala ya miundombinu ya masoko na huduma za fedha vijijini. Programu hii inatekelezwa katika mikoa yote ya Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, shughuli zilizotekelezwa ni pamoja na:- Ukarabati wa barabara zenye urefu wa kilometa **180** ambapo kati ya hizo kilometa **63.6** ni barabara za Tanzania Zanzibar; na Ujenzi wa maghala matano (**5**) na ukarabati wa ghala moja (**1**) kwa upande wa Tanzania Zanzibar.

100. *Mheshimiwa Spika*, programu hii pia imejenga uwezo wa vikundi **780** katika kupata masoko; kati ya hivyo vikundi **101** ni vya Tanzania Zanzibar. Kupitia programu hii asasi ndogo za kifedha kama vile benki za wananchi/ushirika zimejengewa uwezo ili ziweze kutoa huduma endelevu vijijini. Jumla ya Vikundi vya ushirika wa akiba na Mikopo **291** vya Tanzania Bara

na **100** vya Tanzania Zanzibar viliainishwa na programu hii. Aidha, kwa upande Tanzania Zanzibar viongozi **1,568** walipatiwa mafunzo kuhusu huduma za fedha vijijini na Vikundi vya ushirika wa akiba na Mikopo **44** vilikaguliwa; na Idara ya Ushirika Zanzibar ilipewa vitendea kazi kama vile kompyuta **27**, magari mawili (**2**) na pikipiki **20**.

d) Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Sehemu ya Mifugo

101. *Mheshimiwa Spika*, lengo la programu hii (Agricultural Sector Development Programme - Livestock - ASDP - L) ni kuwawezesha wafugaji kupata na kutumia utaalamu na teknolojia ambayo itaongeza uzalishaji na kipato kwa wafugaji hatimaye kuondokana na umaskini. Programu hii inatekelezwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa mkopo kutoka Mfuko wa Kimataifa wa Kuendeleza Kilimo (International Fund for Agricultural Development - IFAD).

102. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Programu hii kwa upande wa Tanzania Zanzibar imetekeleza kazi zifuatazo:- Uhamasishaji kuhusu usarifu wa masoko na kuanzisha vikundi; Kuwajengea uwezo wataalamu **40** na wananchi **147** kuhusu mifugo na ufugaji na kuwapa wafugaji **48** baiskeli na vifaa vya huduma ya kwanza kwa mifugo;

na Kuandaa mafunzo ya kilimo kwa wananchi **100**. Vilevile, Programu hii imewajengea uwezo watendaji watatu (**3**) kuhusu uwekezaji vijijini; na Kuhamasisha uanzishwaji wa vikundi **300** vya ushirika wa wakulima na wafugaji.

103. **Mheshimiwa Spika**, kuwepo kwa programu na mipango ya maendeleo ya pamoja kumesaidia kukuza uchumi na kupunguza umaskini wa kipato na kuinua ubora wa maisha na ustawi wa jamii za pande zote mbili za Muungano. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kufuatilia utekelezaji wa programu na mipango ya maendeleo ya pamoja ili kuhakikisha pande mbili za Muungano zinanufaika.

Kuimarisha Ushirikiano kwa Masuala yasiyo ya Muungano

104. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kuratibu ushirikiano katika masuala yasiyo ya Muungano kati ya Serikali ya Jamhuri Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Ofisi imetoa utaratibu kwa Wizara/Taasisi/Idara zisizo za Muungano kukutana angalau mara mbili (**2**) kwa mwaka ili kujadili fursa na changamoto za utekelezaji wa programu na mipango ya maendeleo ya kisekta. Maeneo ambayo kumekuwa na ushirikiano na ambayo Serikali itaendelea kuimarisha na kupanua ushirikiano ni kama ifuatavyo:-

a) Sekta ya Mazingira

105. *Mheshimiwa Spika*, Ofisi imeendelea kushirikiana na SMZ katika hifadhi na Usimamizi wa Mazingira hasa katika eneo la Mabadiliko ya Tabianchi, Hifadhi ya Bahari na Ukanda wa Pwani na Udhubiti wa Kemikali na Taka hatarishi. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Kwanza wa Rais (SMZ) - Mazingira imekamilisha maandalizi ya Mradi wa kujenga Uwezo wa Jamii za Pwani Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi utakaotekelezwa Tanzania Bara (Pangani, Bagamoyo na Rufiji) na Tanzania Zanzibar (Kisiwa Panza na Kilimani); Imeanza maandalizi ya mradi wa hifadhi ya bioanuai kwa maeneo ya bahari na ukanda wa pwani; na Imekusanya takwimu za kemikali zinazodumu katika mazingira kwa muda mrefu kwa ajili ya kufanya mapitio ya Mpango wa Kitaifa wa utekelezaji wa Mkataba wa Stockholm. Vilevile, ushirikiano katika sekta hii umewezesha hifadhi ya Jozani Chwaka Bay ya Zanzibar kupitishwa na Shirika la Umoja wa Mataifa Sayansi na Utamaduni (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) kuwa hifadhi hai ya Dunia na kuifanya Tanzania kuwa na jumla ya hifadhi hai nne **(4)**.

b) Sekta ya Afya

106. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, wadau wa Sekta ya Afya ya SMT na SMZ wamekuwa na ushirikiano katika kuboresha

maeneo yafuatayo:- Kupunguza magonjwa na vifo vinavyotokana na magonjwa yanayozuilika kwa chanjo; Ufuatiliaji katika kutokomeza polio, surua na kuandaa Mpango Mkakati Endelevu wa kutokomeza Pepopunda kwa watoto wanaozaliwa; Matibabu ya utapiamlo mkali; Usimamizi wa chanjo na vifaa vya mnyororo baridi (majokofu magari na mikebe ya kubebea chanjo); Kuwajengea uwezo Watumishi wa Sekta; na Udhibiti, uboreshaji na uoanishaji wa takwimu za sekta ya Afya za SMT na SMZ hususan, katika kitengo cha magonjwa ya mlipuko.

c) Sekta ya Uchukuzi

107. **Mheshimiwa Spika**, katika ya Sekta ya Uchukuzi, SMT na SMZ zimekuwa na ushirikiano katika maeneo yafuatayo:- Ukaguzi wa pamoja wa meli zenye umri wa zaidi ya miaka **25**, ambapo ukaguzi huo umefanyika katika Bahari ya Hindi, Ziwa Viktoria na Ziwa Tanganyika; Kuweka utaratibu wa abiria wanaosafiri kwa meli kukata tiketi kwa kutumia vitambulisho; Utumiaji wa mizani na *scanner* kukagua mizigo; Kuandaa utaratibu wa namna ya kurasimisha baadhi ya bandari zisizo rasmi ili Mamlaka ya Bandari na Serikali za Mitaa za maeneo husika ziweze kuwa na usimamizi; na Usajili wa meli katika masijala ya wazi ya Kimataifa.

d) Sekta ya Kilimo

108. **Mheshimiwa Spika**, kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, katika sekta hii SMT na SMZ zimeshirikiana katika maeneo yafuatayo:- Uratibu wa utekelezaji wa pamoja wa mpango wa uwekezaji wa kilimo na usalama wa chakula; Uratibu wa pamoja wa sheria ya mbegu na masuala ya *Plant Breeders Right*, uliowezesha kupitishwa na kutekelezwa kwa sheria ya hakimiliki za Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu za Mimea; Uwakilishi wa ujumbe wa kudumu wa Kamati ya Taifa ya Kutoa Ushauri wa Kudhibiti Visumbufu vya Mazao/Mimea; na Mapitio ya pamoja ya Sheria ya Vidhibiti vya Visumbufu vya Mimea ya Mwaka 1997.

e) Serikali za Mitaa

109. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Serikali za Mitaa za pande mbili za Muungano zimeshirikiana katika maeneo yafuatayo:- Kuwajengea uwezo wataalamu wa kukusanya mapato kwenye Mamlaka za Serikali za Mitaa; Mapambano dhidi ya UKIMWI; Utoaji huduma za afya katika Mamlaka za Serikali za Mitaa; Utekelezaji wa Mfuko wa Bima ya Afya; Mikakati ya Uimarishaji Usafi; Muundo, Mahusiano na mawasiliano kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa; Uboreshaji wa Serikali za Mitaa; na Utekelezaji wa Sheria ya Mfuko wa Jimbo.

110. **Mheshimiwa Spika**, kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itahimiza Wizara/Idara/Taasisi zisizo za Muungano zenye majukumu yanayofanana kwa upande wa SMT na SMZ kukutana angalau mara mbili (2) kwa mwaka ili kuimarisha ushirikiano katika masuala yasiyo ya Muungano.

Elimu kwa umma kuhusu Muungano

111. **Mheshimiwa Spika**, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekamilisha maandalizi ya toleo la pili la Kitabu cha miaka 50 ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar. Kitabu hiki kitasambazwa kwa wadau ili kuendelea kuelimisha umma kuhusu masuala ya Muungano. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaongeza jitihada za kuelimisha umma kuhusu Muungano kupitia vyombo vya habari. Tutawekeza jitihada hizi hasa kwa vijana ili waelewe kwamba Muungano ni kielelezo cha Utanzania na urithi wao wanaowajibika kuuhifadhi na kuulinda.

112. **Mheshimiwa Spika**, napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba, Muungano wetu, ni imara leo kuliko jana na tutaendelea kutimiza wajibu wetu wa kuulinda na kuuimarisha. Jukumu hili tumelilia kiapo na linavuka mipaka ya itikadi za kisiasa.

IV: MASUALA YA UTAWALA NA MAENDELEO YA WATUMISHI

113. *Mheshimiwa Spika*, kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kusimamia Sheria, Kanuni, Taratibu na Maadili ya Utumishi wa Umma sanjari na kuwawezesha watumishi wake kutekeleza majukumu yao. Katika kipindi hiki watumishi saba (**7**) wamehudhuria mafunzo ya muda mfupi na watumishi **10** wamehudhuria mafunzo ya muda mrefu.
114. *Mheshimiwa Spika*, Ofisi imeajiri watumishi wapya **10** wa kada mbalimbali kwa lengo la kujaza nafasi zilizo wazi ili kuongeza nguvukazi na kuwezesha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi. Watumishi **21** wamepandishwa vyeo kwa kuzingatia miundo inayotawala kada zao na Mfumo Wazi wa Mapitio na Tathmini ya Utendaji Kazi (Open Performance Appraisal System - OPRAS) na watumishi **15** wamethibitishwa kazini baada ya kumaliza muda wa majaribio na kuzingatia utendaji wao wa kazi. Aidha, taarifa na kumbukumbu za kiutumishi zimeboreshwa kwa kutumia Mfumo wa Taarifa za Kiutumishi na Mishahara (Human Capital Management Information System – HCMIS).
115. *Mheshimiwa Spika*, Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi imepanga kuwawezesha watumishi **10** kuhudhuria mafunzo kwa kuzingatia Mpango wa Mafunzo. Watumishi **46** watapandishwa vyeo

na watumishi **10** watathibitishwa kazini kwa kuzingatia utendaji wao wa kazi kupitia Mfumo Wazi wa Mapitio na Tathmini ya Utendaji Kazi na Miundo inayotawala kada zao. Kumbukumbu za watumishi zitaendelea kuboreshwa kwa kutumia Mfumo wa Taarifa za Kiutumishi na Mishahara.

116. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 Ofisi imendelea kuimarisha maadili, utawala bora, demokrasia na dhana ya ushirikishwaji watumishi mahala pa kazi, kupitia vikao vya Idara na Vitengo, vikao vya Menejimenti na vikao vya Baraza la Wafanyakazi. Aidha, sekta binafsi imeshirikishwa katika utoaji wa huduma na bidhaa katika Ofisi ili kuendeleza dhana ya ushirikishwaji wa sekta binafsi.
117. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi imeendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kuwezesha upatikanaji wa vifaa kwa kadri fedha zilivyopatikana. Aidha, majengo ya Ofisi na mazingira ya kazi yaliboreshwa kwa kufanya ukarabati wa majengo yaliyopo, kulingana na fedha zilivyopatikana.
118. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kusimamia Sheria, Kanuni, Taratibu na kuimarisha Maadili na Utawala bora katika Utumishi wa Umma. Aidha, Ofisi itaendelea kutoa elimu kuhusu masuala ya UKIMWI, ushauri nasaha kwa watumishi na kupima afya zao kwa hiari na kuwapatia huduma

zinazostahili kwa watakaojitokeza na kuthibitika kuwa na VVU. Vilevile, Ofisi itaendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kuhakikisha uwepo wa vitendea kazi, samani za Ofisi, stahili za watumishina, kushiriki katika maadhimisho ya kitaifa.

Utawala na maendeleo ya Rasilimaliwatu - NEMC

119. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, jumla ya watumishi **12** wanahudhuria mafunzo ya muda mrefu na watumishi **12** wamepandishwa vyeo kwa kuzingatia muundo wa utumishi wa Baraza. Aidha, taarifa za kiutumishi zimeendelea kuboreshwa kwa kutumia Mfumo wa taarifa za Kiutumishi na Mishahara (Human Capital Management Information System – HCMIS).
120. **Mheshimiwa Spika**, Baraza liliendelea kuboresha mazingira ya kazi kwa kufanya ukarabati wa majengo yaliyopo, ikiwa ni pamoja na kuendeleza mipango ya ujenzi wa Ofisi za Kudumu za Baraza, kuongeza ujuzi na vitendea kazi pamoja na kuboresha maslahi ya watumishi. Vilevile, Baraza limesimamia Mfumo wa Wazi wa Mapitio na Tathmini ya Utendaji kazi (Open Performance Appraisal System - OPRAS) na kuboresha utendaji wa Baraza kwa kufungua Ofisi ya Kanda ya Mashariki (Dar es Salaam, Morogoro, Pwani na Tanga).

121. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kuwajengea uwezo wafanyakazi kwa kutoa fursa za kupata mafunzo na kuboresha mazingira ya utendaji kazi ili kuongeza ufanisi. Aidha, Baraza litahakikisha kuwa watumishi wanapata stahili zao, wanashiriki katika maadhimisho ya kitaifa na michezo; kuongeza juhudi za ujenzi wa jengo la kudumu la Baraza na kuboresha Ofisi za Kanda. Vilevile, Baraza litaendelea kusimamia Sheria, Kanuni na Taratibu za kiutumishi ili kuimarisha maadili ya watumishi.

C. SHUKRANI NA HITIMISHO

122. **Mheshimiwa Spika**, hifadhi ya mazingira ni jukumu letu sote. Dhana ya hifadhi ya mazingira na ulinzi wa maliasili za nchi ni yetu sote na wajibu wa kila Mtanzania, kwa mujibu wa Ibara ya **28(1)** ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 na Kifungu cha **6** cha Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004. Ofisi inadhamiria kujenga utaratibu wa kumshirikisha kila Mtanzania katika wajibu huu ili ulinzi na hifadhi ya mazingira lisiwe suala la shuruti bali la utamaduni na wajibu. Sheria ya Mazingira inaelekeza kila Kijiji, kila Kitongoji, kila Kata na kila Wilaya iwe na Kamati ya usimamizi wa mazingira. Tutahakikisha Kamati hizi zinaundwa ili Watanzania wengi washiriki kakika wajibu wao.

123. **Mheshimiwa Spika**, ninaomba nitumie nafasi hii kuwashukuru walionisaidia kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi hii. Shukrani zangu za dhati, na za kipekee ni kwa Mheshimiwa **Samia Suluhu Hassan**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake makini uliotuwezesha kufanikisha kutekeleza majukumu ya Ofisi. Ninapenda kumshukuru Mheshimiwa **Luhaga Joelson Mpina, (Mb.)**, Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa ushirikiano thabiti ambao umeniwezesha kuwasilisha hoja hii. Aidha, napenda kuwashukuru Bwana **Mbarak Mohammed Abdulwakil**; Katibu Mkuu, Ofisi ya Makamu wa Rais, Mhandisi **Ngosi Charlestino Mwihava**; Naibu Katibu Mkuu; Profesa **Salome Barnabas Misana**; Mwenyekiti wa Bodi ya Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira pamoja na wajumbe wa Bodi; Mhandisi **Bonaventure Thobias Baya**; Mkurugenzi Mkuu wa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira; na watumishi wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa juhudi zao na utendaji katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi.

124. **Mheshimiwa Spika**, Ofisi imefanikisha utekelezaji wa majukumu yake kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo. Ninapenda kuwataja baadhi ya Washirika wa Maendeleo ambao Ofisi imefanya nao kazi kwa karibu kama ifuatavyo: Serikali ya Norway; Serikali ya Kanada; Serikali ya

Jamhuri ya Watu wa Korea; Shirika la Mpango wa Maendeleo la Umoja wa Mataifa (United Nations Development Programme – UNDP); Shirika la Umoja wa Mataifa Sayansi na Utamaduni (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO); Umoja wa Nchi za Ulaya (European Union - EU); Shirika la Mazingira la Umoja wa Mataifa (United Nations Environment Programme - UNEP); Mfuko wa Mazingira wa Dunia (Global Environment Fund - GEF); Shirika la Umoja wa Mataifa la Huduma za Miradi (United Nations Office for Project Services-UNOPS); Benki ya Dunia (World Bank); Shirika la Umoja wa Mataifa la Maendeleo ya Viwanda (UNIDO); Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA); *World Wide Fund for Nature - WWF*; Mfuko wa Kimataifa wa Kuendeleza Kilimo (International Fund for Agricultural Development - IFAD); Mfuko wa Mabadiliko ya Tabianchi (Green Climate Fund - GCF); Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Ujerumani (Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit - GiZ); Asasi Zisizo za Kiserikali (AZISE); na Sekta Binafsi. Aidha, ninapenda nitumie fursa hii kuwaomba Washirika wa Maendeleo kuendelea kutoa ushirikiano katika kipindi kijacho ili tuweze kufanikiwa zaidi katika kulinda na kuimarisha Muungano wetu na katika vita dhidi ya umaskini na juhudi za kuboresha maisha ya kila Mtanzania bila kuathiri mazingira yetu.

D. MAOMBI YA FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA NA MAENDELEO

125. *Mheshimiwa Spika*, ili Ofisi iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyopangwa, ninaomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu liidhinishe maombi ya fedha kwa Mwaka wa Fedha 2016/17 kama ifuatavyo:

FUNGU 26: MAKAMU WA RAIS

126. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba Bunge lako Tukufu liidhinishe Makadirio ya Matumizi ya Shilingi **3,646,184,000/=** fedha za Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Kiasi hiki kinajumuisha fedha za Mishahara ya Watumishi Shilingi **1,146,384,000/=** na fedha za Matumizi Mengineyo Shilingi **2,499,800,000/=**.

FUNGU 31: OFISI YA MAKAMU WA RAIS

127. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba Bunge lako Tukufu, liidhinishe makadirio ya matumizi ya Shilingi **20,386,699,448/=** kwa Fungu hili. Kiasi hiki kinajumuisha Shilingi **9,413,616,000/=** fedha za Matumizi ya Kawaida na Shilingi **10,973,083,448/=** fedha za Miradi ya Maendeleo. Fedha za Matumizi ya Kawaida zinajumuisha Shilingi **2,846,299,000/=** kwa ajili ya mishahara ya watumishi, Shilingi **2,314,680,000/=** ruzuku kwa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira na Shilingi **4,252,637,000/=** kwa ajili ya Matumizi

Mengineyo ya Idara na Vitengo chini ya Ofisi hii. Aidha, fedha za Maendeleo zinajumuisha fedha za ndani Shilingi **8,000,000,000/=** na fedha za nje Shilingi **2,973,083,448/=**.

128. ***Mheshimiwa Spika***, ninaomba kutoa hoja.

Kiambatisho

TAARIFA ZA UPANDAJI MITI KITAIFA KWA MWAKA 2014/15

NA.	MKOA/ HALMASHAURI	UTEKELEZAJI			Asilimia (%) ya miti iliyoota
		LENGO	Idadi ya miti iliyopandwa	Idadi ya miti iliyoota	
1	RUVUMA				
	Tunduru	3,000,000	2,848,755	2,547,768	89
	Namtumbo	3,000,000	2,981,394	2,797,204	93
	Manispaa ya Songea	500,000	450,650	449,050	99
	Mbinga	3,000,000	3,553,340	2,487,338	70
	Nyasa	2,000,000	1,480,343	1,470,343	99
	Songea	3,000,000	3,686,618	3,586,618	97
	Jumla ndogo	14,500,000	15,001,100	13,338,321	89
2	KILIMANJARO				
	Hai	1,500,000	986,720	775,500	79
	Mwanga	2,000,000	1,606,200	863,459	54
	Rombo	1,550,000	1,494,681	1,121,010	75
	Manispaa ya Moshi	1,580,000	428,104	398,173	93
	Moshi	1,500,000	1,424,050	840,092	59

	Siha	8,710,201,	1,025,294	692,648	68
	Same	1,582,995	1,489,573	1,087,389	73
	Jumla ndogo	10,584,015	8,454,622	5,778,271	68
3	IRINGA				
	Iringa	1,750,000	3,713,596	3,450,000	93
	Mufindi	37,500,000	36,692,470	33,977,227	93
	Kilolo	12,000,000	18,234,403	15,136,012	83
	Manispaa ya Iringa	1,500,000	506,000	379,000	75
	Mafinga	12,000,000	11,756,008	9,992,607	85
	Jumla ndogo	64,750,000	70,902,477	62,934,846	89
4	LINDI				
	Nachingwea	1,500,000	753,050	752,951	99
	Liwale	1,500,000	874,524	642,775	74
	Lindi	1,500,000	1,225,000	857,500	70
	Kiliwa	1,500,000	1,200,000	968,120	81
	Ruangwa	1,500,000	923,000	780,000	85
	Jumla ndogo	7,500,000	4,975,574	4,001,346	80

5	KATAVI					
	Manispaa ya Mpanda	100,000	60,000	37,038	62	
	Nsimbo	750,000	471,719	310,592	66	
	Mpanda	750,000	906,180	637,170	70	
	Mlele	700,000	427,000	335,000	79	
	Jumla ndogo	2,300,000	1,864,899	1,319,800	71	
6	NJOMBE					
	Ludewa	1,500,000	5,306,738	5,196,362	98	
	Mji wa Njombe	5,000,000	15,410,631	14,530,215	94	
	Njombe	8,500,000	8,859,007	7,795,926	88	
	Makete	5,000,000	9,341,175	8,647,538	93	
	Makambako	1,332,381	878,546	839,385	96	
	Wanging'ombe	1,500,000	3,704,901	3,440,872	93	
		Jumla ndogo	22,832,381	43,500,998	40,450,298	93

7	MOROGORO					
	Ulanga	1,500,000	956,800	875,472	92	
	Gairo	1,500,000	753,000	612,000	81	
	Kilombero	1,500,000	1,870,253	1,670,253	89	
	Manispaa ya Morogoro	600,000	521,000	497,000	95	
	Kilosa	1,500,000	843,000	590,100	70	
	Mvomero	1,500,000	1,290,000	915,900	71	
	Morogoro	1,500,000	760,000	608,000	80	
		Jumla ndogo	90,600,000	6,994,053	5,768,725	83
	8	MTWARA				
Newala	1,500,000	819,114	663,483	81		
Nanyumbu	1,500,000	986,896	762,730	77		
Mtwara	1,500,000	536,000	518,200	97		
Tandahimba	1,500,000	556,652	556,645	100		
Masasi	1,500,000	338,780	296,568	88		
Manispaa ya Mtwara	1,500,000	13,000	10,000	77		
	Jumla ndogo	9,000,000	3,250,442	2,807,626	86	

9	PWANI				
	Rufiji	1,000,000	1,387,780	904,600	65
	Mji wa Kibaha	400,000	112,000	65,400	58
	Kibaha	750,000	398,470	115,600	29
	Mkuranga	450,000	279,350	139,600	49
	Bagamoyo	1,500,000	1,350,400	789,600	58
	Mafia	300,000	165,000	85,400	5
	Kisarawe	2,000,000	1,521,000	1,065,000	70
	Jumla ndogo	6,400,000	5,214,000	3,165,200	

10	DODOMA				
	Mpwapwa	1,500,000	563,000	270,240	48
	Kondoa	1,500,000	872,840	480,062	55
	Kongwa	1,500,000	677,325	284,480	42
	Manispaa ya Dodoma	1,500,000	847,880	423,940	50
	Chamwino	1,500,000	655,260	275,210	42
	Bahi	1,500,000	640,620	295,780	46
Jumla ndogo	9,000,000	4,256,925	2,029,712	48	

11	DAR ES SALAAM						
	Manispaa ya Ilala	1,500,000	600,000	400,000	67		
	Manispaa ya Kinondoni	1,500,000	965,500	800,400	83		
	Manispaa ya Temeke	1,500,000	2,085,000	1,980,750	95		
	Jumla ndogo	4,500,000	3,650,500	3,181,150	87		
12	MARA						
	Bunda	1,500,000	944,985	491,392	52		
	Mji wa Bunda	1,000,000	584,550	399,250	68		
	Butiama	1,500,000	1,086,000	1,024,000	69		
	Musoma	1,500,000	978,600	685,020	70		
	Manispaa ya Musoma	1,000,000	553,550	432,459	78		
	Rorya	1,500,000	996,512	696,991	70		
	Serengeti	1,500,000	1,104,827	983,721	89		
	Tarime	1,500,000	635,733	457,824	70		
	Mji wa Tarime	1,000,000	576,660	432,500	75		
		Jumla ndogo	12,000,000	7,461,417	5,603,157	75	

13	SHINYANGA					
	Kahama	1,500,000	60,702	42,626	70	
	Kishapu	1,500,000	402,000	297,324	74	
	Msalala	1,500,000	82,432	54,224	66	
	Manispaa ya Shinyanga	1,500,000	402,142	242,712	60	
	Shinyanga	1,500,000	46,717	32,414	69	
	Ushetu	1,500,000	563,145	402,176	71	
	Jumla ndogo	9,000,000	1,557,138	1,071,476	69	
14	GEITA					
	Mbongwe	1,000,000	360,878	260,265	72	
	Chato	1,500,000	984,000	790,000	80	
	Geita	1,500,000	1,132,000	890,000	79	
	Mji wa Geita	1,500,000	423,202	380,000	90	
	Bukombe	1,500,000	240,000	180,000	75	
	Nyang'hwale	1,500,000	9,225	6,200	67	
	Jumla ndogo	8,500,000	3,149,305	2,506,465	77	

15	MBEYA					
	Chunya	1,500,000	1,700,253	835,239	49	
	Ileje	2,000,000	5,551,016	3,728,711	67	
	Kyela	100,000	172,693	103,614	59	
	Mbarali	1,000,000	780,000	351,000	45	
	Mbeya	1,500,000	1,413,100	677,205	48	
	Jiji la Mbeya	400,000	280,000	140,000	50	
	Mbozi	600,000	360,319	198,175	55	
	Rungwe	1,500,000	1,538,100	1,053,192	68	
	Busokelo	500,000	306,776	184,066	60	
	Momba	1,500,000	601,013	350,760	58	
	Jumla ndogo	10,600,000	12,703,270	7,621,962	60	

16	KAGERA					
	Ngara	1,500,000	880,000	550,000	63	
	Muleba	1,500,000	1,842,623	1,290,082	82	
	Biharamulo	3,000,000	2,500,000	2,400,000	96	
	Manispaa ya Bukoba	1,500,000	1,506,000	1,496,000	99	
	Bukoba Vijijini	1,500,000	1,766,068	1,538,000	102	
	Karagwe	1,500,000	1,617,840	1,205,953	80	
	Missenyi	1,500,000	2,153,020	1,726,178	115	
	Kyerwa	1,500,000	1,501,471	1,042,720	70	
		Jumla ndogo	13,500,000	13,767,022	11,248,933	82
	17	KIGOMA				
Kasulu		1,500,000	625,000	468,750	75	
Kibondo		1,500,000	865,000	692,000	80	
Kigoma		1,500,000	388,000	271,600	70	
Buhigwe		1,500,000	737,152	552,864	75	
Uvinza		1,500,000	225,400	157,780	70	
Manispaa ya Kigoma/Ujiji		1,500,000	102,900	82,320	80	
Kakonko		1,500,000	375,000	225,000	85	
		Jumla ndogo	10,500,000	3,318,452	2,450,314	74

18 TABORA						
	Uyui	1,500,000	1,321,411	1,250,012	95	
	Sikonge	1,500,000	2,187,509	1,229,222	56	
	Nzega	1,500,000	1,156,000	497,080	43	
	Igunga	1,500,000	186,500	111,900	60	
	Urambo	2,000,000	3,350,294	2,680,236	80	
	Kaliua	1,500,000	350,000	180,000	51	
	Tabora	1,500,000	1,047,216	900,605	86	
	Jumla ndogo	11,000,000	9,598,930	6,849,555	72	

19 ARUSHA						
	Jiji la Arusha	1,500,000	685,112	607,321	89	
	Arusha	1,500,000	1,050,645	873,965	83	
	Meru	1,500,000	722,923	686,207	95	
	Longido	1,500,000	433,418	378,473	87	
	Monduli	1,500,000	542,403	533,289	98	
	Karatu	1,500,000	748,938	658,058	88	
	Ngorongoro	1,500,000	729,755	695,642	95	
	Jumla ndogo	10,500,000	4,913,194	4,432,955	90	

20	MWANZA							
	Nyamagana	1,500,000	930,155	900,050	97			
	Sengerema	1,500,000	1,762,446	1,721,320	98			
	Kwimba	1,500,000	552,320	501,100	91			
	Misungwi	1,500,000	1,208,500	1,102,400	91			
	Ilemela	1,500,000	753,230	732,130	97			
	Magu	1,500,000	552,104	502,001	91			
	Ukerewe	1,500,000	1,253,452	1,210,436	97			
	Jumla ndogo	10,500,000	7,012,207	6,669,437	95			
21	SIMIYU							
	Bariadi	1,500,000	903,415	475,196	53			
	Maswa	1,500,000	303,481	157,810	52			
	Meatu	1,500,000	2,855,776	1,947,639	68			
	Mji wa Bariadi	1,500,000	569,554	241,490	42.			
	Itilima	1,500,000	304,106	130,766	43			
	Busega	1,500,000	208,377	114,191	54			
	Jumla ndogo	9,000,000	5,144,709	3,067,092	60			

22	TANGA						
	Korogwe	1,000,000	946,250	726,430	77		
	Handeni	1,500,000	860,000	442,700	52		
	Jiji la Tanga	2,000,000	1,600,000	1,300,000	81		
	Muheza	2,500,000	3,249,500	2,755,576	85		
	Pangani	2,000,000	1,500,000	825,000	55		
	Mkinga	1,500,000	2,002,042	1,600,200	80		
	Lushoto	2,000,000	2,602,140	1,821,498	70		
	Bumbuli	1,500,000	1,268,839	951,629	75		
	Kilindi	1,500,000	1,976,000	1,600,000	81		
		Jumla ndogo	15,500,000	16,004,771	12,023,033	72	
23	MANYARA						
	Babati	1,500,000	1,127,225	1,000,503	68		
	Hanang	1,500,000	951,212	856,091	57		
	Kiteto	1,500,000	1,004,312	946,881	63		
	Mbulu	1,500,000	743,856	669,505	45		
	Simanjiro	1,500,000	478,894	431,005	29		
		Jumla ndogo	7,500,000	4,305,499	3,903,985	52	

24	RUKWA					
	Manispaa ya Sumbawanga	1,000,000	1,382,173	1,298,017	94	
	Sumbawanga	1,000,000	469,400	424,800	90	
	Kalambo	1,000,000	540,000	507,060	93	
	Nkasi	1,500,000	1,379,593	1,379,593	100	
	Jumla ndogo	4,500,000	3,771,166	3,609,470	96	
25	SINGIDA					
	Manispaa ya Singida	1,500,000	972,620	680,834	70	
	Singida	1,500,000	1,020,500	829,605	81	
	Iramba	250,000	74200	69,600	94	
	Manyoni	1,500,000	742,638	309,767	42	
	Mkalama	345,910	242,137	164,005	68	
	Ikungi	543,650	352,280	166,775	47	
		Jumla ndogo	5,639,560	3,404,375	2,220,586	65
		JUMLA KUU	380,205,956	264,177,045	211,204,160	